

vi människor

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUNDS TIDNING

Nr 2/78
Årgång 30
Kr 7:—

**Freds-
nummer**

**Kvinnor
och
militarism**

vi människor

Nr 2 1978. Årg. 30

VI MÄNSKOR

Adolf Fredriks Kyrkogata 12,
Box 3120, 103 62 Sthlm
Tel: 08/20 37 56

Månd—fred kl 10—14

Redaktör
LOUISE WALDEN

Redaktörer
för detta nummer:
Harriet Clayhills
Eva Palmaer

Redaktionskommitté

Eva Palmaer, Katja Waldén
Harriet Clayhills, Vivan Nyström,
Bodil Österlund, Gunilla Myrberg

Ansvarig utgivare
VALBORG SVENSSON

Layout **Bodil Österlund**
Annonser **Erik Winnå**

Utkommer med 6 nr per år
Prenumeration 40:—/år
Postgiro 5 13 23 - 4

Red. ansvarar ej för insänt,
ej beställt material

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB
Borås

Omslagsbild
Ann Andrén-Karlström

**Sjuhäradsbygdens
Tryckeri AB**

Sparregatan 10
Box 495
501 08 Borås
Tel. 033/10 20 85

Stockholmskontor
Kammakargatan 66
111 24 Stockholm
Telefon 08/20 14 19

*Ett modernt
civiltryckeri med
fototättning, offset,
boktryck, rotation,
bokbinderi och distribution.*

innehåll i detta nummer

ALDRIG MERA KRIG. Ledare. Eva Palmaer	3
SAMLING. Presentation av numret. H Clls	4
DET ÄR ONT OM TID. Eva Moberg	5
SYSTRAR, KAMRATER, KÄMPA MOT NEUTRONBOMBEN: Ann Andrén-Karlström	6
FREDEN FÅR INGA LÖPSEDLAR. Eva Palmaer	8
NED MED VAPNEN. En översikt. Harriet Clayhills	10
LIDICE. Bodil Österlund	16
JAG MÅSTE VÅGA STÅ RAK. Anna Lisa Bäckman	20
KVINNOKAMP MOT KRIG, FÖR FRED. Ulla Torpe	21
DÖDENS BUDGET — OCH LIVETS. Håkan Wiberg	29
PRESIDENTSKAN DRÖMMER. Ann Andrén-Karlström .	32
KVNNOR OCH MILITARISM. Intervjuer med lottor, fredrikor och 8:or	33
AKTUELLT. Om 8 mars m m	39
SKV-NYTT	43

nästa nummer 3/78

blir ett internationellt nummer med bl a artiklar om kvinnor i Mocambique och Zimbabwe.

SPRID

vi människors
MANSNUMMER
till männen i ditt liv

Sätt in 12 kr (2 kr i exp. och portoavgift) på p.g. 513 23 - 4 och skriv på talongen "Mansnummer -77, NY"

HILDA SCOTT

Kan socialismen befria kvinnan?

Ett standardverk på sitt område!

Kommer i maj.

LiberFörlag

Aldrig mera krig

Efter varje krig har de pinade och sörjande efterlevande satt sitt hopp till denna paroll. Och likafullt — det dröjer inte länge förrän rustningarna är i full gång. Tämmligen aningslöst förvandlas de krigströtta och plågade medborgarna till lojala skattebetalare som är med och stöder upprustningen.

I min tidiga barndom talades det om 1870-71 års fransk-tyska krig som det sista kriget (att det pågick koloniala krig och balkankrig räknades liksom inte). Min mamma brukade säga att ännu våren 1914 kunde ingen föreställa sig att civiliserade människor skulle skjuta på varandra.

Den första pacifistiska freds rörelsen ryggade tillbaka från att se maktspelet och vinstintressena bakom krig. Men det gäller i själva verket att lösa konflikter som är högst reella.

Den internationella arbetarrörelsen har insett detta och talat mer om antimilitarism än om pacifism. För att citera det norska Arbeidernes Leksikon, 1931: antimilitarism i marxistisk mening innebär en medveten och systematisk kamp mot varje imperialistiskt krig, mot allt nationellt och socialt förtryck och mot militarismen som det viktigaste redskapet för detta förtryck.

I våra tider har vi upplevt de koloniala befrielsekrigen, som få kan fördöma med pacifistiska paroller. De traditionella fredsorganisationernas brist på politiskt ställningstagande och brist på analys har fjärmat dem från många av oss.

Alla realistiska fredsarbetare är medvetna om att verkliga intressemotsättningar finns och att vi måste finna nya lösningar.

I FN:s arkiv ligger många konstruktiva förslag begravda, förslag till konfliktlösningar som tar med i räkningen att olika sociala och ekonomiska system måste kunna existera sida vid sida. Men det tycks som om FN arbetade i ett lufttomt rum utan nämnvärd kontakt med sina uppdragsgivare, jordens miljarder invånare. De nås inte ens av verklig information om det som sagts i FN:s dokument om mänskliga rättigheter, barnens rättigheter och nedrustningsförslag.

Vårt eget parlament arbetar efter samma modell som FN. Talen inför riksdagens öde sal når oss knappast. När debatterna sänds via TVn på dagtid arbetar svenska folket. Hur många vet egentligen vad försvaret kostar?

Miljarderna rullar till rustningar, vad får arbetet för freden kosta? Fredsarbetet bedrivs av relativt små föreningar, i bästa fall med en eller en halv anställd funktionär. Resten av arbetet utförs av frivilliga krafter som endast har kvällstimmar till förfogande eller av pensionärer som alltså har lite ork kvar och kanske minnen av krigets fasor.

Fredsarbetet och konfliktforskningen kräver mer än axelklappar och allmän sympati om det skall ha effekt. Det behövs enormt med frivilligt arbete, men det fordras också pengar och dem har vi rätt att kräva av regeringen.

SKV är och förblir en fredsorganisation. I förbundets målsättning heter det bland annat:

”Förbundet vill verka för fred, allt framtidsarbets grundval — mot kriget och dess orsaker,” Och vidare: ”Förbundet kräver förbud mot kärnvapen, bakterio-logiska och kemiska vapen och kräver att alla befintliga lager av sådana vapen omedelbart förstörs. Förbundet vill verka för allmän och total avrustning.”

E.P.

Samling

Det här numret handlar om kvinnors medansvar när det gäller krig och fred.

Det är den största frågan av alla, och vi påstår inte att vi kan ge något svar. Men vi tror, som Eva Moberg och de andra medarbetarna i numret, att kvinnorna på bred front måste gå in i debatten och i de olika aktionerna för nedrustning och avspänning.

Det heter **totalförsvar** numera också i svenskt språkbruk, ett erkännande i all stillhet av att det moderna kriget är totalt. Ett betänkande från beredningen för det fortsatta arbetet om kvinnan i försvaret, "Kvinnan och försvarets yrken", SOU 1977:26 (bäst att få med allt) var 1977 ute på remiss. Partiernas kvinnoorganisationer och andra mera etablerade delar av kvinnorörelsen avgav sina yttranden. Den övriga kvinnodebatten rörde sig som vanligt mest om daghem och rätten till vår egen kropp.

Men förutsättningen för att vi ska ha barn att sköta om och en kropp att trivas med är

onekligen att det inte blir krig. Totalkrig.

Är det bara mot sexualbrottsutredningar vi kan enas, från vänster till höger? Eller möjligen också mot neutronbomben?

Fram till 1950-talet var svenska kvinnor energiskt med i de internationella fredsrörelserna; en kort historisk översikt av detta är med i numret.

Den nya socialistiskt—feministiska kvinnorörelsen har tills vidare kämpat på andra frontavsnitt. Men som Ulla Torpe hävdar i sin artikel på sid. 21—28, allt vad den hittills arbetat för leder i sin konsekvens fram till ett kraftfullt deltagande i kampen mot teknologiskt våld och mot krig.

I fanborgen på denna sida har Kjersti Scheen samlat symboler för kvinnokamp, klasskamp, antimilitaristisk kamp och kamp mot kärnkraftssamhället. Det är samling som behövs.

Harriet Clayhills
redaktör för detta nummer

Det är fruktansvärt bråttom!

Ingenting har ändrats sedan juli 1975, då jag på Kvinnotribunalen vid FN-konferensen i Mexico City höll det tal som här publiceras på nytt. Det har bara blivit ännu mera ont om tid, ännu mera brådskanie att få ett stopp på rustningarna. Snart sagt vad som helst är värt att pröva hellre än denna utbredda apati, likgiltighet och resignation.

Vad man skulle önska är att kvinnorörelser världen över kunde enas om ett oförskräckt, solidariskt och uthålligt handlingsprogram, med omfattande strejker, massmöten, sittstrejker, demonstrationer, okonventionella punktaktioner av alla slag utom våldshandlingar. Män skulle vara mer än välkomna att delta, men vänta på dem kan vi inte längre.

Eva Moberg

Jag förundrar mej över att inte kvinnorna i världen i ursinnig förbittring vänder sej mot de förberedelser för jordklotets utplåning som den vita mansdominerade kulturen har lett fram till. 400 000 forskare och tekniker, som så gott som alla är män, sysslar oavbrutet med att ytterligare förbättra dödskapaciteten i kärnvapensystemen.

Män har styrt världens öden fram till denna dag, och det står klart för en var att detta styre har fört oss till avgrundens brant. Att säga detta är inte ett uttryck för något hat mot män, det är endast ett konstaterande av faktum. Under årtusendena har männen fört krig mot varandra medan kvinnorna ägnat sej åt att föra livet vidare. Den livsbevarande uppgiften har ansetts av lägre vikt än förmågan att döda. Detta har kallats att försvara kvinnor och barn. Men kvinnor och barn har vanligen lidit lika mycket som männen av kriget.

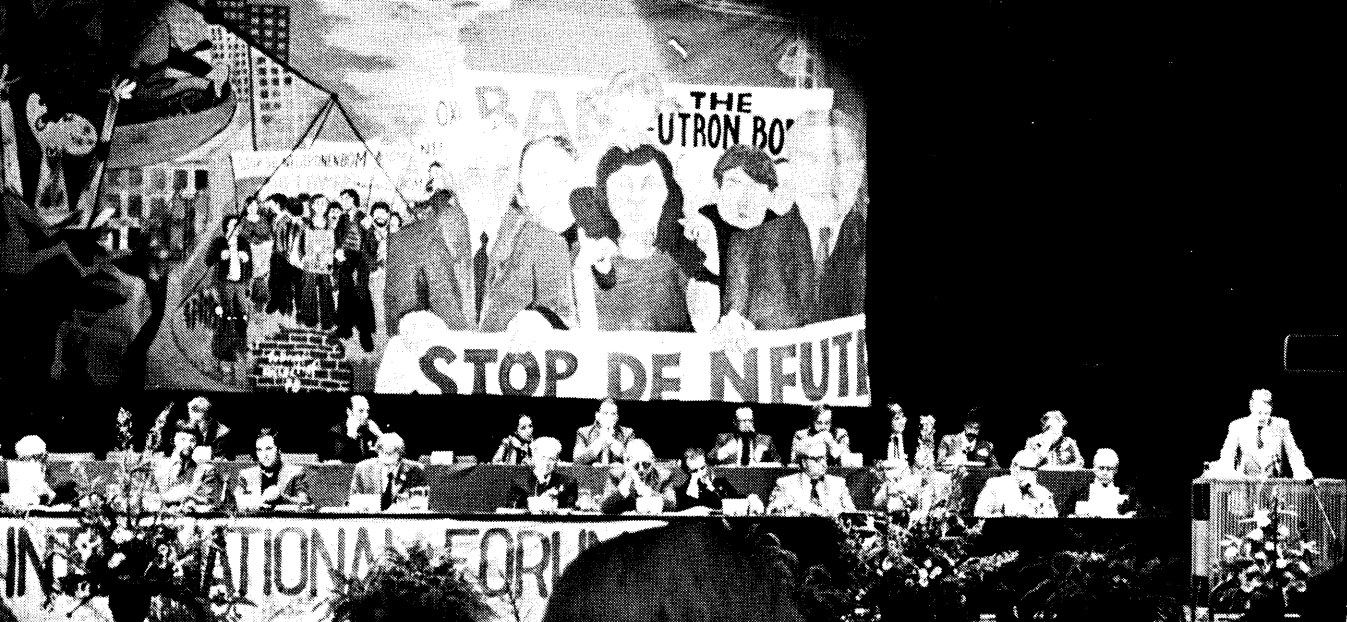
Jag tror att vid roten till denna katastrofala utveckling ligger fördelningen av uppgifter och värden efter kön. Kvinnan har fått vården och kärleken och livsbevarandet på sin lott, medan männen fått erövring och samhällsbygge på sin lott. Att många kvinnor aldrig fått vare sej kärlek eller möjlighet att vårda sina barn, och att många män aldrig fått del i någon makt eller erövring det ändrar inte denna huvudprincip. Erövring, kuvande och besittning har varit ledmotivet i mannens sätt att handskas med både kvinnorna, med andra länder och med naturen själv. När det ena könet ska svara för kärleken, och det andra för beslutsfattandet, så måste resultatet till slut bli förödande för alla. Det är denna sida av månligheten som måste förändras. Männen måste

omskolas till en ny respekt och varsamhet inför både kvinnor och barn och andra nationer, för naturens lagar och livet självt.

Fred och nedrustning är en kvinnofråga, inte därför att kvinnor av naturen är mer passiva och känslosamma än män, utan just därför att vi har fått nog av att vara det, medan livets själva existens hotas av det styrande könet. Freden hör ihop med kvinnosaken, inte för att kvinnor är bättre människor än män, utan därför att män inte är bättre människor än kvinnor. Vi har fått nog av talet om högheten i vår uppgift att vårda livet, medan dödens krafter sitter i högsätet. Krig är möjliga bland annat just av det skälet att vi har nöjt oss med att bevara livet, och överlåtit styret åt männen. Fred är möjlig bara om vi förklarar att vårt tålmod är slut och tar vår självklara del av allt beslutsfattande, och om vi underlättar för männen att närma sej de livsbevarande funktionerna.

I en utopisk framtid när samhället inte styrs av ensidigt utvecklade män betjänade av ensidigt utvecklade kvinnor, utan av hela människor av båda könen, så kan de män som fortfarande tycker om att slåss, få leka krig på särskilda avgränsade lekplatser.

Men förändringen av könets roller är en process som kommer att kräva lång tid, och det är nu fruktansvärt bråttom. I morgon, eller nästa år, eller om tio år, kan helvetet braka löst. Det är därför som kapprustningen och spridningen av kärnvapen över världen är den utan jämförelse viktigaste frågan. Den angår alla på joden, för även om "bara" en eller två världsdelar utplånas i kärnvapenkriget så kommer själva livets källa att vara förgiftad för alltid på hela vårt klot. □

Urban Karlsson, Vpk, talade på lördagen inför en fullsatt kongressal. Han mottog kraftiga applåder för följande meddelanden: Den svenska regeringen står samfällt bakom deklarationen mot Neutronbomben o c h svenska värnpliktiga soldater har beslutat uttala en protest mot bomben.

Systrar, kamrater — kämpa mot Neutronbomben!

En världsangelägenhet

En viktig och fantastisk händelse ägde rum helgdagarna 18—19 mars, i Amsterdam. Då samlades vi, kvinnor, män och massor av ungdomar från hela Europa, från Sovjet, USA och Canada, till ett massmöte och demonstration mot Neutronbomben.

Uppslutningen var total: 30 länder hade på inbjudan av den holländska kommittén skickat mellan 1—20 delegater för att tala och delta i lördagens kongress. Där talades om Neutronbombens fysiska och medicinska konsekvenser, om den internationella politiska situationen och vilka moraliska aspekter som förekomsten av Neutronbomben väcker.

På Palm-söndagen drog den största demonstrationen någonsin mot Neutronbomben genom Amsterdams gator. Då protesterade drygt 50 000 människor med musik, protestrop och banderoller. Samtidigt räknade man till 1,1 miljoner underskrifter på den namnlista som cirkulerat sedan hösten 77!

Det brådskar

Vad är Neutronbomben och varför är det så viktigt att alla engagerar sig i kampen mot den? En enkel beskrivning i tidskriften "Fred och Solidaritet" ger klart besked: Neutronbomben är en kombination av en vanlig atombomb och en vätebomb, alltså ett massförin-

tande kärnvapen. Den skall genom kraftig neutronstrålning döda människor och spara byggnader...

När man gjort sig av med den infödda befolkningen i en stad med denna 'slutgiltiga lösning', kan fienden promenera in och bara ta över den i fullt brukbart skick. — — —

Fastän neutronbomben kan fällas från luften är den i första hand avsedd att avfyras mot målområdet som kanonprojektil eller robot, ett faktum som gör användandet mycket enklare än för vanliga kärnvapen.

President Carter har sagt ja, NATO-länderna tvekar... Vår protest är livsiktig.

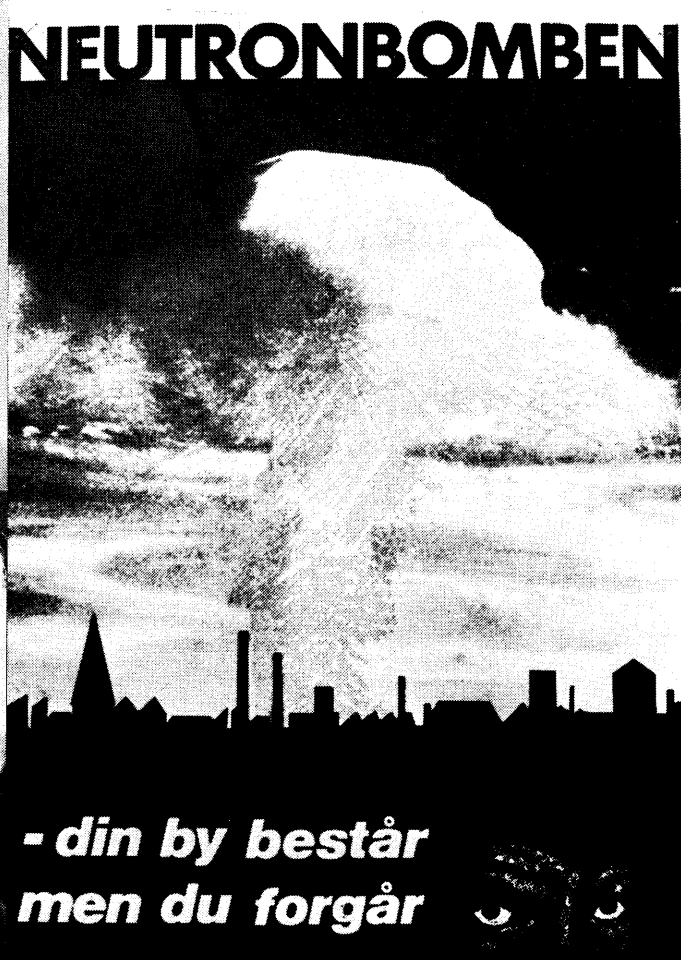
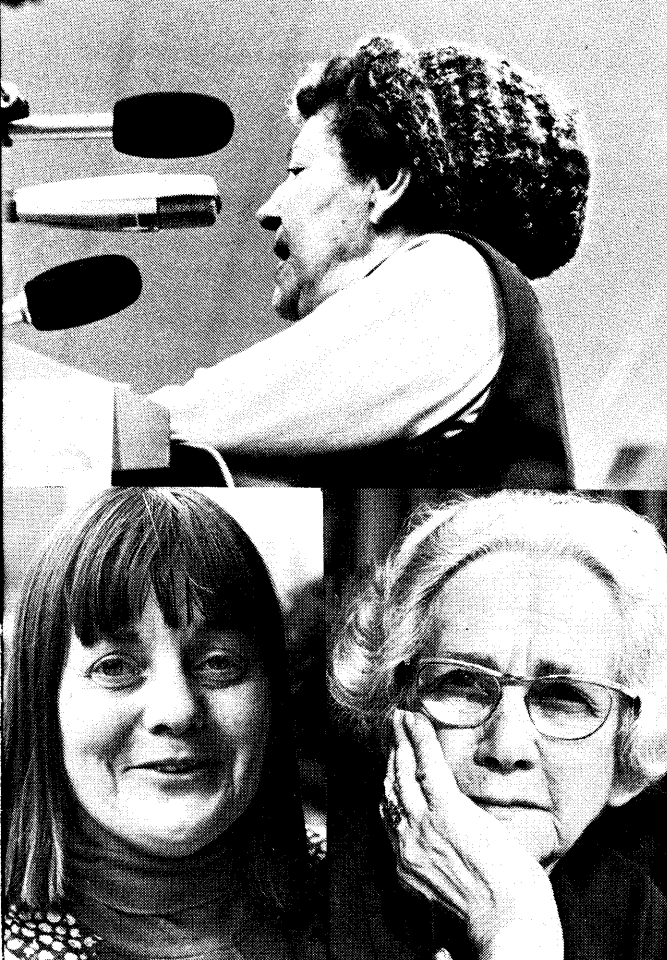
Vi vill få med alla

Inte sedan 1923 har någon SAK mött ett sådant gensvar i Holland, som denna rörelse mot Neutronbomben. (Då gällde det Hollands engagemang i Indonesien — 1,3 milj. namn).

— Vi har skrivit brev, telefonerat, stått på torg varje vecka, demonstrerat, delat ut listor på arbetsplatserna och information i skolorna, berättar Kerstin Sabel-Thelin som tillsammans med sin holländske man Guus är aktiv i en av arbetsgrupperna.

Det var tio kommunister som började p g a starkt personligt engagemang. Man ringde runt till alla politiska partier (i Holland ett

Forts. på sid. 38

Överst, mrs Pauline Rosen från U.S. Peace Council: Vi ska kämpa mot Mr Carter och Neutronbomben lika hårt som vi kämpade mot Vietnam-kriget. En ny stark rörelse växer fram även i USA.

Nere t v, Kerstin Sabel-Thelin, som i Amsterdam tog väl hand om den svenska delegationen: proteströrelsen mot Neutronbomben bygger i Holland på ett starkt personligt engagemang över alla partipolitiska gränser.

Nere t h, mötets äldsta deltagare, fru B. Monasch, 78 år: Jag har varit engagerad miljö- och fredsaktivist sedan jag var 25 år, då min man mördades av tyskarna i 2:a världskriget.

Affischen: Konstnärer från hela världen engagerar sig nu i kampen mot Neutronbomben. Här är ett danskt bidrag till den affisch-utställning som fanns i Kongresshallen i Amsterdam. Ingenting från Sverige!

**Text och foto:
Ann André-Karlström**

Du, om bomben kommer

Du kanske inte dör med en gång.
Du kanske dör dagen efter.
Du kanske dör först på den tredje dagen.
Du kanske bara mår illa först.
Du får utslag.
Du kastar upp.
Du kan inte behålla födan.
Du kan inte kontrollera din avföring.
Du grips av apati.
Du lägger dig och väntar på döden.
Du kanske dör efter en vecka.
Du har otur om det blir två.

Du får ett helvete om du överlever.
Du kan överleva med svåra smärtor om du befinner dig två kilometer från nedslaget.
Du kan visst få barn.
Du vet att dina barn föds förgäves.
Du vet att dina barnbarn föds förgäves.
Du vet att dina barnbarnsbarn föds förgäves.
Du kan skada din avkomma åtta generationer.
Men du.
Du kanske har en chans ännu om du protesterar.

Eva Palmaer

Freden får inga löpsedlar

— men arbetet för att mobilisera fredskrafterna pågår oavbrutet

Ofta har fredsarbetet varit trögt, men under de senaste åren tycks fredsfrågan äntligen ha aktualiserats. Man kan fråga sig varför först nu, ty hotet om ett nytt världsomfattande krig har vilat över oss i trettio år.

Kanske är det så, att USA:s planer på att tillverka neutronbomben (idealvapnet som utplånar människorna och låter industrin och bostäderna vara nära nog intakta) har väckt många i väst till besinning. Bomben är ju speciellt tänkt för Europa. De enorma rustningskostnaderna skrämmar också. 350 miljarder dollar årligen angavs vid NGO-konferensen i Geneve helt nyligen.

I Sverige betalar vi drygt 30 miljoner per dag för försvaret (= 15 daghem).

Det gör vi för att försvara vår neutralitet, säger regeringen antingen den är socialdemokratisk eller borgerlig.

Ändå vet vi alla att vi var uselt rustade både under första och andra världskriget och ändå undgick att dragas in.

Under andra världskriget hotades vi tre gånger av naziinvasion. Samtliga gånger stoppades planerna av Sovjetunionen, vilket också på sin tid erkändes av den svenska regeringen.

Vem tjänar på rustningarna?

Ja, det är många det. Här kommer några siffror från USA för 1976. Av 169 USA-bolag, som levererar vapen till Pentagon och NATO, gjorde 164 vinster på 50–200 %, tre mer än 500 % och ett drygt 2 000 %. Vapentillverkning och vapenexport, det är lukrativt det, och där hänger vi med så gott vi kan.

Rustningsindustrin ger inte arbete som det brukar sägas, den stjäl jobben istället genom att dessa industrier är så kapitalkrävande.

Enligt rapport återgiven av senator Edward Kennedyskulle de av Carter föreslagna 128 dollarmiljarderna till Pentagons budget kunna ge det amerikanska folket 1 357 000 jobb nästa år, om de användes inom den civila sektorn.

Helsingfors-avtalet

Den europeiska säkerhetskonferensen i Helsingfors 1975 kom till på sovjetiskt initiativ: första försöket gjordes redan på 50-talet. 1972–75 fördes intensiva förhandlingar innan slutdokumenten undertecknades den 1 augusti 1975 av 33 europeiska stater (samtliga utom Albanien) samt USA och Canada.

Där fastställs de nuvarande gränserna i Europa — endast genom förhandlingar skall de kunna ändras.

Det kanske allra viktigaste med detta dokument är, att vi med det äntligen fått ett fredsfördrag efter andra världskriget.

Målet är "ett slutligt genomförande av allmän och fullständig nedrustning under noggrann och effektiv internationell kontroll".

Fredsmanifestationer

Under det senaste året har SKV varit representerat på tre omfattande fredsmanifestationer. Först var det Fredsdagen i Warszawa i maj 1977. Sedan De Nordiska Fredsdagarna i Malmö i höstas och slutligen Svensk Folkrikisdag för nedrustning i januari i år.

Folkrikisdagen är den största svenska samling kring fredsfrågan som förekommit på mycket länge.

Som inbjudare stod en rad paraplyorganisationer: Sveriges Fredsråd, Svenska FN-förbundet, Svenska Fredskommittén, Svenska Ekuumeniska Nämnden, ABF, Sveriges Ungdomsorganisationers Landsråd, Sveriges Kristna Ungdomsråd, SAC.

37 riksorganisationer deltog, bl a Socialdemokratiska Kvinnoförbundet, SKV, Hem och Samhälle, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

Dessutom var ett hundratal lokala organisationer representerade. Vid öppnandet talade Karin Söder från regeringen, Sven Andersson från riksdagen och Inga Thorsson, vår representant i FN:s nedrustningskommission.

Karin Söder betonade Sveriges relativt stora inflytande på nedrustningsfrågan och ansåg att det inte rädde någon motsättning mellan vårt fredsarbete och våra enorma rustningskostnader. Vår alliansfria utrikespolitik kräver ett starkt försvaret.

(I detta fick hon dock inget gensvar hos Folkrikisdagen, som två dagar senare uttalade sig för en årlig 5-procentig minskning av försvarsutgifterna).

Sveriges avståndstagande från neutronbomben och alla övriga kärnvapen framhölls av

flera talare, men också att vi inte får glömma de så kallade konventionella vapnen. Cirka 80 % av världens rustningskostnader går dock till dem — de exporteras inte minst till utländerna.

Vi fick av bl a Inga Thorsson veta, att Sverige tillsammans med övriga nordiska länder har föreslagit en djupgående FN-studie angående problemet att överföra resurser från militär till civil verksamhet i samband med nedrustning.

En överraskning, men en positiv sådan bl a för oss i SKV, som till Folkrikisdagen lämnat in en motion om att den borde ställa sig bakom ett krav på just en sådan utredning.

Motioner och beslut

Ett tjugotal motioner hade inkommit till folkrikisdagen och de fördelades på fyra arbetsgrupper.

SKV hemställde i en motion att svenska regeringen måtte utreda vad dagens rustningskostnader motsvaras av om de skulle användas för förbättring av vår socialvård mm och att regeringen måtte utreda hur rustningsindustrin skall omvandlas till fredlig industri, så att inte arbetslösheten ökar utan istället arbete beredes åt fler människor.

Sista dagen framlades arbetsgruppernas yttranden till motionerna. I allmänhet bifölls de.

Ett viktigt krav var att svenska regeringen omedelbart bör anslå medel till de frivilliga organisationernas fredsarbete och sprida information inför SSD, FN:s extra session för nedrustning i maj — juni 1978. Vidare bör svenska regeringen bland annat vid SSD förklara Sverige berett att minska sina rustningskostnader med 5 % årligen. Sverige bör också avstå från att utveckla ett nytt svenskt stridsflygplan.

Vidare antogs en kraftig pro-

test mot neutronbomben riktad till president Carter. SKV hörde till dem som motionerat om detta.

Mobilisera fredskrafterna!

NGO-konferensen i Geneve ägde alltså rum 27 februari — 2 mars i år. Ordförande var nobelfredspristagaren Sean Mac Bride och i ledningen satt bland annat KDV:s generalsekreterare Fanny Edelman. Bland inledningstalarna återfanns Olof Palme. Ca 750 delegater från hela världen deltog. Det finns ingen möjlighet att här redogöra för alla rapporter, förslag och beslut. Jag skall endast beröra en enda fråga: Hur skall man nå ut till människorna?

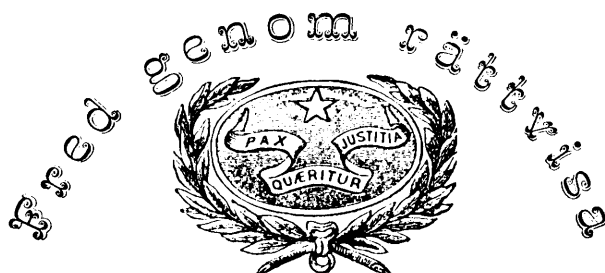
Maj 1978 skall bli en fredsmånad. En samling av fredskrafterna för att stödja FN-sessionen behövs. Man kan tänka sig fredsmarscher, utställningar, kampanjer mot nya vapen, debattmöten om rustningsindustrins omställning till fredliga ändamål, mm.

Vi bör också kräva bättre information av press, radio TV, och gå in för att samarbetet mellan statliga och icke-statliga organisationer förbättras. Ett krav är också att 1980 av FN skall förklaras för nedrustningsår.

Massmedias intresse för fredsfrågor är nästan obefintligt. Folkrikisdagen refererades med några förströdda rader. NGO-konferensen har jag inte sett eller hört något om någonstans. Andra länder är väl inte bättre än vi. Det enda hoppet vi har för närvarande tycks vara den socialistiska världen med sina otaliga nedrustningsförslag till FN och sin breda publicitet av fredspolitik.

Ett viktigt faktum får vi inte glömma. I den socialistiska världen finns det ingen som tjänar pengar på rustningar — ett förhållande som torde vara mycket betydelsefullt. ■

Skiljedom
i stället för krig.
Människohärläk
i stället för
nationalhat.

Nationernas
afväpning
och
folkens
förbödning.

NED MED VAPNEN

En översikt av kvinnornas insats i fredsörelserna

Harriet Clayhills

Den organiserade fredsörelsen

är ett barn av 1800-talets utvecklingsoptimism i den västerländska expansionens tecken. De vita herrefolket ansågs göra oavbrutna kulturella och sedliga framsteg.

Utanför den vita världen skakade vilda folkslag fortfarande sina spjut och assegaier, men de arméer som Europa osjälviskt skickade ut skulle inom kort pacificera dem och ge dem del av civilisationens välsignelser.

Ett citat från det upprop som 7:de världsfredskongressen i Haag 1896 skickade ut:

Visst kommer det fortfarande att uppstå missförstånd och tvister inom den mänskliga familjens olika grupper, men man skall lära sig att utjämna dem utan blodsutgjutelse, tack vare sedernas förädling och till följd därav de internationella institutionernas fullkomning.

Det var många kvinnor med i denna idealistiskt trosvissa fredsörelse. De bars ofta av varm religiositet.

Svenska föreningar

Svenska freds- och skiljedomsföreningen grundades 1883. Sveriges kvinnliga freds-förening startades 1898 och

samlade året därpå in 228 000 underskrifter till stöd för den första Haag-konferensen.

Redan 1884 hade dock Svenska kvinnoföreningen för fosterlandets försvar dragit i gång, och den lyckades få ihop en massa pengar till inköp av mark vid Boden, mausexgevär till skytterörelsen, ett aeroplan (12 000 kr) m m. Mot detta polemiserade Emilia Broomé på sitt milda vis i en broschyr, som citeras på motstående sida.

Miss Priscilla Hannah Peckover: mot slaveriet, för nykterhet och goda seder, en av många kväkar-kvinnor i den tidiga fredsörelsen.

"Ned med vapnen"

kom ut 1889 och gjorde sensation. Den var en självbiografisk skildring av författarinnan Bertha von Suttner (1843—1914), dotter till en österrikisk fältmarskalk. Heroisering av kriget hade präglat hennes uppfostran, men verkligheten gjorde henne till lidelsefull pacifist.

Flickorna — vilka ju icke skola draga ut i fält — hämta sin historiska lärdom ur alldeles samma böcker som de, vilka äro avsedda att bibringa gossarna krigstukt, och på så sätt uppstår hos den kvinnliga ungdomen samma uppfattning, vilken upplöser sig i avund över att icke få tåga med ut i fält och i beundran för militärståndet.

Antimilitarism

som någonting annat än pacifism började utvecklas av arbetarrörelsen i många länder. I nödfall skulle internationell generalstrejk stoppa utsugarnas rövartåg.

Första världskriget

krossade illusionerna både ifråga om de bildade klassernas kulturella standard och ifråga om arbetarpartiernas internationella solidaritet.

Till Sveriges kvinnor!

Lika visst som en högre värdesättning av människolivet, stigande aktning för den svagares rätt och ökad vördnad för kristendomens kärleksbud visat sig mäktiga att ur samhällslivet utplåna självhämnden, fejderna man mot man, familj mot familj, stam mot stam, landskap mot landskap — lika visst skall också den dag randas, då nationerna liksom individerna och de smärre korporationerna finna det sig värdigare att för ordnandet av sina inbördes förhållanden hellre vädja till förnuftet och rätten än till den råa styrkan. — — —

Om kvinnorna med hela makten av sitt inflytande som mödrar stöda fredens sak, är dess seger viss. Med sin medfödda avsky för våldsdåd, sin naturliga medkänsla med allt som lider, är också kvinnan framför mannen skickad att väcka, vårda och värna fredstanken hos folken.

Hon skulle därigenom ock på det värdigaste sätt fullfölja den kulturuppgift, som speciellt är hennes: den att göra mildhet, godhet och kärlek till ledande makter inom mänskligheten. — — —

Vad som i vårt land kanske mer än något annat för kvinnorna så att säga undanskymt fredssträvandet och kommit dem att förhålla sig likgiltiga eller fientliga gentemot detsamma, är den försvarsrörelse, i vilken de på senare år tagit en så livlig del.

De ha i denna sett det högsta uttrycket för sin kärlek till fosterlandet, och i dess främjande det bästa medlet att värna sitt folks frihet.

Blir det dem blott klart, hur lätt denna försvarsrörelse får tycke av krigsagitation, samt hur mycket säkrare och fullständigare fredsrorelsen skall låta dem vinna det mål, till vilket försvarsrörelsen synts dem vara den genaste vägen

— då skola de förvisso ock inse, att kvinnans rätta värnplikt mot ett älskat fosterland är att utså fredstanken — ej att öka dess förråd av mordredskap; att hon gör mest för fosterlandets ära — ej då hon i sina söners bröst ingjuter en nationalstolthet, som kommer dem att mindre akta sina bröder inom andra nationer

— utan då hon sörjer för att de, när det gäller stora och ädla kulturuppgifter, såsom fredssträvandet, ej må höra till de efterblivnas skara, utan till dem, som gå i spetsen..

Emilia Broomé

Emilia Broomé, f Lothingius 1866, d 1925. Socialt och kommunalpolitiskt verksam i Stockholm. Ordförande 1902—06 i den första rösträttsföreningen, i Frisinnade Kvinnor 1914—20, i Sveriges kvinnliga fredsörening 1898—1911. VU för Svenska fredsörbundet 1911—18. 1914—18 ledamot av den lagberedning som förnyade den svenska äktenskapslagstiftningen.

Vart går du? Tänk på 1914.

Rubrik och teckning ur Röda Rösterna nr 5, 1922.

Orygglig neutralitet

krävde Föreningen frisinnade kvinnor efter världskrigets utbrott 31 augusti 1914. Och dessutom:

Fullföljande av arbetet på ett rättstillstånd mellan folken som gör slut på den rådande internationella anarkin.

Det fanns under kriget en fredsopposition i alla länder, dels religiös-humanistisk, dels socialistisk. 1915 samlades kvinnor från många nationer på initiativ av amerikanskan Jane Addams till en kongress i Haag, som ledde till bildandet av *Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet*.

1915 ordnade socialistiska kvinnor på sin internationella dag stora möten i de neutrala länderna: i Schweiz, i Holland och i Skandinavien.

Datum var det året 7 mars, en söndag.

"Morgonbris" skrev:

För oss arbetarkvinnor i Sverige torde ingen gärning mera kunna befästa samhällsriktighetskänslan med övriga världens kvinnoproletariat än det, att vi samlas på kvinnodagen i ett gemensamt rop på freden.

Föreningen frisinnade kvinnor

hade bildats i mars 1914. Bakgrunden var den också i Sverige nationalistiskt upphetsade stämningen med bondetåg, insamling till pansarbåt osv. En del liberalradikala kvinnor ville då sätta in "ett försvar för de humanitära och kulturella ideal, vilka det analkande och snart utbrutna världskriget hotade att slå i spillror" (Ada Nilsson i

"Barrikaden valde oss", 1940).

Parollen blev:

Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet.

1921 utvidgades föreningen till ett riksförbund.

1931 ombildades Frisinnade kvinnors riksförbund till Svenska kvinnors vänsterförbund. Det innebar bl a samarbete med socialdemokratiska kvinnor.

Elin Wägnér

var den medlem som framför andra formulerade slagkraftiga paroller, bl a 1924:

Mänskligheten bör utrota kriget innan kriget utrotar mänskligheten.

1935 ställde sig SKV bakom det upprop, vilket citeras på sidan t.h.

Krigets orsaker

ägnas förvånansvärt lite analys av dessa tappra och intelligentia kvinnor. Något av det metafysiska gott-ont-resonerandet från fredsrörelsens första dagar vilar fortfarande över deras appeller, fast de börjat ägna sociala orättvisor och motsättningar större uppmärksamhet.

Inom den radikala arbetarrörelsen såg också kvinnorna krigets orsaker i ekonomiska intressesmättningar, som kunde lösas endast genom en övergång till socialistisk samverkan.

Fascismen

ryckte fram i Europa och satte fart på rustningarna. Konjunkturerna blev bättre, arbetslösheten sjönk och det gladdes många.

I denna desperata situation sökte kvinnor ur många läger nya former för samarbete. 1933, året för Hitlers makttilträde, bildades *Kvinnornas världskommitté mot krig och fascism*, som fick avdelningar också i Norden.

Det skapade i varje fall ett nätverk, som gjorde nytta under de år av krig och ockupation som följde.

Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget

Under de senaste åren har krigshotet ständigt gjort nya framstötar och för var gång ryckt närmare. Vi blev lovade nedrustning och har fått vara med om upprustning. Krigets språk och anspråk har blivit alltmera utmanande, dess motståndare alltmer undfallande.

Denna ödesdigra utveckling har hittills i stort sett ägt rum utan vare sig bistånd eller motstånd från kvinnornas sida. Men den har nu nått en punkt, då de måste besluta sig för endera. Krigsmaskineriet har utvecklats till en tekniskt fulländad massdödare som går rätt på befolkningen tvärs över fronter, flottor och fästningar. Det tvingar därför med nödvändighet befolkningen att ikläda sig skyddsutrustning och göra jorden till en fästning, uppåt slutet mot himlen.

Kvinnor, sammanslut er, kräv av männen att de besinnar vart det bär med mänskligheten. De bästa och klokaste av dem ser det och försöker vända utvecklingen. Stöd dem, fordra att få hjälpa dem.

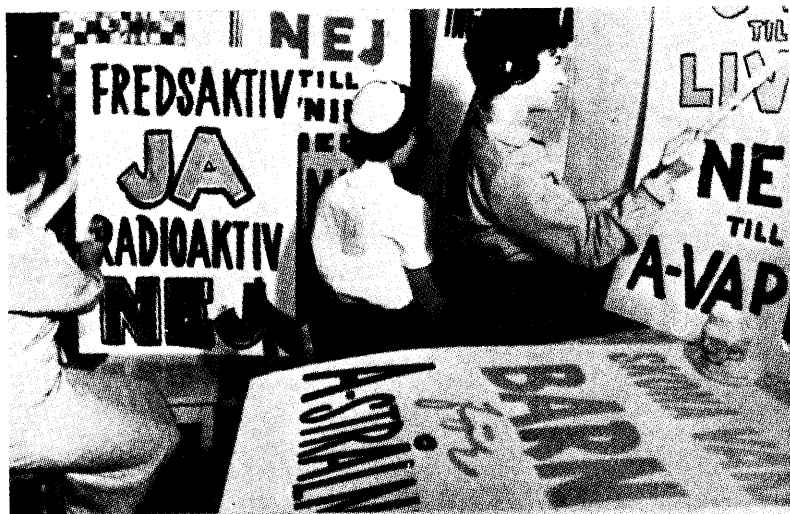
Men när ni kräver av dem att lägga ner vapen, låt dem då samtidigt förstå att ni ämnar lägga ner edra: Att ni vägrar gå in i krigsmaskineriet, vägrar källar- och gasmaskdisciplin!

Kvinnor, säg att ni icke tror på gasmasker, källare och andra skyddsvapen. Säg att ni ryggar tillbaka för det omänskliga i tanken att somliga skall uttagas till räddning och andra utlämnas att förgås. Säg att ni icke vill prisgivas med edra barn åt gift och eld utanför överfyllda skyddsrum, men heller icke räddas på andras bekostnad för att sen stiga ut i en ödelagd värld.

Elin Wägner
”Tidevarvet” nr 18, 1935

Artikeln utmynnade i ett förslag till sammankallandet av en kvinnoförsamling som skulle föra tanken vidare. Detta sprängde förbundets gränser och utmynnade i ”september-rörelsen”, som på några veckor samlade 20 000 kvinnors underskrifter och sedan sände en delegation till FN:s generalförsamling.

Elin Wägner, 1882—1949, en av sin tids skickligaste journalister. Också hennes första böcker (Norrtullsligan 1908, Pennskaftet 1910) var journalistiskt hållna samtidsskildringar. Med Åsa-Hanna 1918 tog hon upp en kvinnohistorisk linje, kulminerande i debattboken Väckarklocka 1941.

NEJ till atomvapen!

Kvinnornas Demokratiska Världsförbund

bildades i Paris i november 1945 på grundval av förhoppningar från krigsåren om samarbete och ny förståelse över gränser och andra gamla skiljelinjer. 250 delegater mötte från 39 länder. Kvinnor från motstånd- och frihetsrörelserna var i majoritet. De krävde bl a att Förenta Nationerna skulle få kontroll över atombomben.

SKV

hade under krigsåren fört en tynande tillvaro. Mest aktiv var Radikala gruppen i Stockholm, som t o m bildade riksförbund. Detta skickade hösten 1945 en representant till Paris och återupplivade där efter SKV:s verksamhet med sikte på anslutning till KDV. Detta genomfördes sommaren 1946 och innebar en radikaliserings förbundet. En del äldre medlemmar gick ur, andra kom med: bland dem för första gången kommunister. Arbetet för freden togs in i målsättningsparagrafen.

Kvinnor, mödrar, systrar!

Vi vädjar till er att kämpa för att FN beslutar om begränsning av rustningarna och förbud mot atomvapen.

Vilken kvinna vill att hennes make skall dödas för att göra några miljardärer rika? Vilken mor vill ge sin sons liv för att imperialisterna skall tillskansa sig nya vinster? (Appell från KDV 8 mars 1948)

Klyftan öst—väst

hade redan börjat skymta, och den vidgades med förskräckande hastighet. Det avspeglade sig också i KDV:s utveckling, vilket Honorine Hermelin kommenterade i den artikel som citeras på sidan t h.

Protesterna mot atombomben

präglade 1950-talet. SKV tog redan 1949 initiativ till en vädjan till FN om nedrustning och förbud mot A-bomben, som undertecknades av 55 435 svenska kvinnor. Valborg Svensson var en av dem som samlade in dessa namn.

— Då var det kalla kriget ett faktum, säger hon, mot-

sättningarna växte. Största delen av pressen misstänkliggjorde oss, eller bara teg. Men vi mötte också förståelse både 1949 och 1950, då vi efter Världsfredskongressen i Stockholm samlade underskrifter på "Stockholmsappellen" mot bomben. Vi gick i grupper, i arbetarkvarteren på Söder och på Kungsholmen framförallt. En del kvinnor ville tala med sin man innan de skrev på — andra hade egna åsikter. Mitt dystraste minne är kvinnan som inte vill ta ståndpunkt därför att "det blir som Gud bestämmer". Det hjälpte inte att jag påstod, att Gud har gett oss hjärna och hjärta för att vi ska göra något vettigt på denna jord.

Svensk atombomb?

Om detta rasade en strid som Ulla Lindström har skildrat i sina memoarer. Det var ingen "kvinnofråga", men majoriteten av motståndarna var kvinnor.

Inga Thorsson var ordförande i det socialdemokratiska kvinnoförbundet, vars motstånd spelade en stor roll för stridens utgång.

Den nya kvinnorörelsen

har talat mer om antiimperialism än om nedrustning. Men är det ena egentligen något hinder för det andra? I PAX nr 6 1977. skrev Britt Arenander bl a:

Det är som jag ser det inte omöjligt att förena solidaritet med tredje världen med en kamp mot det egna landets militärapparat och militaristiska tänkande. Tvärtom, det är ett sätt att stödja de förtryckta länderna, som ju ständigt hotas och utsätts för de industrialiserade ländernas förkrossande vapenarsenal och krigsindoktrinerade manliga medborgare, och som tvingas anslå stora delar av sin nationalbudget till försvarsändamål — medel som skulle kunna användas på ett konstruktivt sätt.

Självklart samarbete

En idé sprang fram i Paris, i fredens år 1945, som hette Kvinnornas Demokratiska Världsförbund. Det var erfarenheterna av krig och ockupation som gav franska kvinnor mod att tro — jag föreställer mig ungefär så här: Kvinnorna i alla länder måste ha sett detsamma under de år som gått; vad de sett måste ofrånkomligt driva dem till att hålla ihop, driva dem till ett samarbete över alla gränser för att komma över tröskeln till ett nytt historiens skede, där något liknande det som nu hänt är en omöjlighet.

Det blev inte som man trott och väntat, att alla kvinnor i alla länder lystrade. Såg de inte idén? Eller ägde de inte modet?

Det är tydligt att de som snabbast lystrade var kvinnorna från de länder som lidit bittrast under krig och ockupation; Frankrikes kvinnor, Belgiens, Sovjetunionens, Jugoslaviens, Italiens, Kinas, och vidare de undertryckta folkens, exempelvis de stora negerorganisationernas och Indiens kvinnor. Det förefaller emellertid som om lyckligare lottade länder såg med misstro att dessa slutit sig till. Och framför allt, tycks det, ser man med misstro anslutningen av Sovjetunionens kvinnor. Diktatur är alltid diktatur, vare sig den uppträder under det ena eller andra namnet, menar och säger man.

Till detta kan endast svaras: Vi måste dock lära att skilja på revolution och kontrarevolution. Det kan hända att det har sin betydelse, med andra ord sitt ansvar, om vi upprepar gångbara slagord eller om vi söker urskilja vad dessa båda motsatser verkligen innebär. Svaret blir störst i sådana tider, då en revolutionsrörelses första heta hänförelse sjunkit tillbaka, medan den oöverskådligt långa och invecklade striden med kontrarevolutionen går vidare, hotande att pressa revolutionens levande ande till döds — i alla länder. — — —

Därför borde vi kunna säga till oss själva och varandra av hjärtans grund: Stöd inte, göd inte kontrarevolutionen. Utan samarbete — samarbete — samarbete — så långt det förunnas oss och är möjligt, med dem som vet vad det kostar att resa sig upp mot dessa förtryckarmakter, vilka långtifrån att höra det förflutna till, alltjämt tillväxer i makt och styrka.

Honorine Hermelin
i "Vi Kvinnor", 1947

Honorine Hermelin, 1886—1977. Arbetade för friare skolformer, kvinnofrigöring, fredssak — allt kombinerat i verksamheten vid Kvinnliga medborgarhögskolan på Fogelstad. Hon var rektor för skolan 1925—41. Med i redaktionen för "Tidevarvet" 1923—26.

LIDICE

Varför väljer man att idag berätta om utplånandet av den tjeckiska byn Lidice 10 juni 1942, ett illdåd bland många liknande under andra världskriget, en tragedi som sedan dess upprepats på många håll i världen, inte minst i Vietnam?

Lidice blev en symbol. Vad Song My blev för opinionen mot USA:s imperialistiska krig i Vietnam, det blev Lidice för motståndet mot fascismen också i länder som inte känt systemets verkan in på bara skinnet. I England utvecklade gruvarbetarna en mäktig rörelse under parollen "Lidice shall live",

I samband med ett besök i Prag hösten 1978 besökte jag också det nya Lidice och dess museum, och jag träffade Emilie Rochova.

Kära Emilie,

Idag är löpsedlarna så svarta. Det är krig i Libanon igen, och mina tankar går till dig, du som också vet vad krig vill säga. Din berättelse om Lidice och om andra världskriget som du upplevde det har betytt väldigt mycket för mig.

Nu kan jag förstå på ett annat sätt vad krig betyder för enskilda människor, kanske kan jag sätta mig in i deras situation, åtminstone lite grand.

När du berättade för mig om dina tre år i Ravensbrück. Hur du levde under den tiden utan att veta vad som hänt med din man och din dotter, hur du levde på hoppet att din dotter tagits som gisslan till Svatoborice och som du själv sa "jag kunde inte tro annat, för barn i den åldern kan inte dömas som förbrytare", fick det mig att inse vidden av oberäknelig grymhet.

När jag tänker på hur nazisterna stormade er by utan att ha några som helst bevis för att ni skulle haft något med attentatet på Heydrich att göra, hur de dömde er utan rättegång och minsta chans att försvara er — så förstår jag att någon respekt för mänskliga rättigheter eller någon rättvisa fanns inte då och finns kanske inte nu heller.

När jag kom tillbaka till Sverige efter att jag träffat dig så började jag läsa mer om din by och om ditt lands historia. Jag blev nästan skamsen när jag upptäckte hur lite jag visste, men den svenska efterkrigstidsgeneration som jag tillhör, har inte haft mer personlig kontakt med andra världskriget än kanske några ransonerings-kuponger i någon gammal låda. Många av oss har nöjt oss med den generella och svepande bild som skolhistorien gav oss därför att vi tyckte att det var lite för längesen för att det riktigt skulle angå oss. Nu vet jag lite mer.

Münchenöverenskommelsen 1938 måste ha varit ett hårt slag för er. Det är svårt att försona sig med tanken att Chamberlain och Daladier, föll till föga för Hitler och Mussolinis krav på "frihet åt sudettyskarna", och som blev början på ditt lands sönderstyckning. En smal remsa var ju vad som blev kvar av Tjeckoslovakien sedan Techenområdet och Södra Slovakien tillföll Polen och Ungern.

Här hos oss kan vi läsa om Münchenöverenskommelsen som "ett exempel på en eftergiftspolitik som inte lönade sig", men nog tycker man att Hitlers ambitioner var så fullständigt glasklara 1938 att västmakterna borde förstått att Hitler inte skulle nöja sig med sudetområdet. Kanske gav det västmakterna en tidsfrist för att kunna rusta, men kan det ursäktas att de sålde er 20 år gamla statsbildning?

Och sedan, bara ett år senare marscherade tyska trupper in i resterna av ert land och protektoratet Böhmen-Mähren upprättades, och von Neurath blev till en början riksprotektor. Han lyckades inte kväsa ert motstånd, men tyvärr ersattes han av Heydrich och av vad du berättade för mig förstår jag att han måste ha varit en ohyggligt skoningslös bödel.

Jag har läst senare att han till och med var fruktad av Hitler. Var det inte så att han första dagen han kom till Prag lät avrätta alla prominenta personer, folk med obekväma politiska åsikter, militärer som sedan månader suttit i fängelse. Kanske ligger fascismen inte i så öppna dagar nu, metoderna är inte lika öppna redovisade, men jag kan ändå inte undgå att dra paralleller till de otaliga försöken att mörda de svarta revolutionära ledarna.

Andra världskriget är slut. Tänk att det egentliga fredsfördraget undertecknades så sent som 1975. Jag hoppas också att det är en garanti för fred i Europa. Jag blir osäker ibland när jag ser den nyfascistiska rörelsen som växer sig allt starkare, när jag hör om de västtyska imperialistiska intressena i Västafrika, och när man märker hur Västtyskland på så kort tid blivit en urstark ekonomisk maktfaktor.

Kära Emilie! Jag har inte riktigt upphört att förvåna mig över dig. Jag trodde att sådana fador och ohyggligheter som du varit med om skapar bittra och förgrämda människor. Därför blev jag så glad över att du kunnat behålla så mycket livsglädje och beslutsamhet.

För mig står du för mod, kamp och kärlek och när vi möttes så gav du också mig en del av den känslan.

Din tillgivna Bodil

Foto: Jaroslav Barton
Tolk: Rickard Ornstein

Så gick det till

Emilie Rochova var en av de kvinnor som efter kriget kom tillbaka till sin fullständigt ödelagda by. Över 200 kvinnor hade tyskarna forslat bort till Auschwitz och Ravenbrück. 88 av dem dog i lägren.

Emilies man var en av dem som stupade för det nazistiska avrättningskommandot och hennes åttaåriga dotter mördades på väg till koncentrationslägret i Lodz i Polen.

Den 9 juni 1942 på kvällen stormade SS-trupper Lidice för andra gången.

De hade varit där en gång förut: den 4 samma månad, då de gjorde husundersökning och förde bort 15 personer ur två familjer, vars söner tidigare hade varit officerare i den tjeckiska armén och som nu utan grund misstänktes vara delaktiga i attentatet mot "riksprotektor" Heydrich.

— Dem glömmar man aldrig, berättar Emilie. — De slog sönder och samman allt vi ägde och dagarna efteråt minns jag att vi inte ens lagade mat.

När de kom tillbaka den 9 samlade de ihop 173 män, alla som då var hemma i byn, och förde ner dem i källaren i Horaks bondgård. På morgonen den 10 juni fördes de alla upp i trädgården. Där ställdes de upp mot en madrasserad vägg och sköts ner av avrättningskommandot.

Kvinnorna och barnen hade två timmar tidigare transporterats till Kladno, 7 km därifrån och fått order om att ta med alla pengar, värdesaker och sparbanksböcker.

— Vi väntade i dödens väntrum, som man säga, på rätttegången som de lovat oss, och allt vi ägde hade vi blivit tvungna att lägga i stora korgar som så småningom blev fyllda med våra ägodelar. På den tiden var det inte så vanligt att man hade en arm-

bandsklocka, men örringar hade de flesta småflickorna. Min flicka ville inte lämna ifrån sig sina ...

Det blev ingen rätttegång. På några få timmar, med nazistisk effektivitet och noggrannhet hade barnen gått igenom rasundersökning och kvinnorna förklarats medskyldiga till attentatet.

— De som var ljushåriga och hade blå ögon, fick en eller annan anmärkning i sina papper. Ingen visste vad detta innebar. Mitt barn hade svarta ögon och efter pappa var hon ljushårig, så jag kom strax ut igen.

— När våra barn fick höra att vi skulle till Tyskland skrek de att de skulle med och sprang och gömde sig bakom gymnastikredskapen i gymnastiksalen där vi var. Det tog en lång stund innan det blev lugnt i salen.

— Vi lämnade våra flickor till pojkarna och de lovade att ta hand om dem. En pojke som hette Josef tog hand om min flicka, och hans mamma och jag tänkte hela tiden när vi var i Tyskland att de två barnen skulle gifta sig med varandra efter kriget — men dom kom aldrig tillbaka.

— Våra barn upplevde alltså en fruktansvärd resa till Lodz i Polen. Dit transporterades också judar från hela Europa och där väntade våra barn på lägerchefens återkomst från sin semester och det var han som avslutade detta med våra barn.

Med en fruktansvärd samvetsgrannhet fortsatte SS-kommandot sitt verk. Det avslutades med att byn sattes i brand. Det som inte var brännbart, kyrkan, vårdshuset, skolan m m raserades totalt och sten efter sten forslades bort.

Målet var att radera ut Lidice från kartan.

Det var straffet för likvideringen av Heydrich. Han hade kommit till Prag i maj 1941 för att råda bot mot missförhållandena i protektoratet Böhmen-Mähren.

Studenterna hade varit oförskämda nog att demonstrera på gatorna och arbetarna hade maskat i industrin så att produktionen sjunkit och det välvilliga samarbete mellan Tyskland och Tjeckoslovakien som Hitler väntat sig hade inte infunnit sig under von Neurats ledning.

Heydrich var fruktad och hatad. Han kallades Hitlers "Blonde Bestie" och var den i gruppen kring Himmler som organiserade utrotningsmaskineriet som resulterade i ca 6 miljoner judars död.

Han försökte undergräva motståndsviljan i landet med kraftiga materiella fördelar till arbetarna och skoningslösa repressalieaktioner mot dem som inte var samarbetsvilliga. Han lyckades delvis, och blev en viktig måltavla för motståndsrörelsen.

Två f d tjeckiska soldater, utbildade i England återvände till landet och lyckades efter långa förberedelser i samarbete med den inhemska motståndsrörelsen planera och genomföra attentatet mot Heydrich.

Den svaga misstanken att det bland Lidices befolkning funnits två unga officerare som flytt till England var skäl nog att utvälja byn till mål för ockupationsmaktens vedergällningsaktion.

I dag lever Lidice igen, uppbyggt på en av höjderna mot den ödsliga dal där den gamla byn låg. Där ligger rader av prydliga enfamiljshus och i ett av dem bor Emilie:

— Den första tiden fick vi bo i SS-barackerna i Kladno vilket ju var en fruktansvärd början för oss, men regeringen lovade oss nya hus och det löftet har de hållit. Vi har våra hus — men många av oss är ensamma. □ **BÖ**

Under Finlands "fortsättningskrig" 1941—45 flyttade många karelska familjer tillbaka till de krigshärjade områdena i öster. Bild ur ett krigstida bildverk "Detta är Finland".

Jag måste våga stå rak

Jag har en vän, en kvinna, som jag talar stora ting med. Det största hotet mot mänskligheten ser hon i miljöförstörelsen och utsvältandet av uländerna. Det största hotet jag talar om är kriget. Bara vi hinner stoppa det, så kan vi i fred arbeta på de stora förändringarna som ska rädda oss alla. Sådant talar vi om.

Ett tag var jag så rädd för kriget att jag såg Rålambss-

hovsvägen ligga i ruiner när jag var på väg till och från mitt arbete på den Stora Tidningsdraken. Jag förstod inte vad det berodde på då och undrade om andra i vårt fredliga land gick och bar på så akut skräck, sådana krigssyner.

I kvinnorörelsen lärde jag mig förstå historiska samband och till sist också att jag måste ge mig själv en historia.

Till verkligheten föddes jag 1941 i Finland, då Hitlerarmén stod utanför Moskva och vanliga människor måste ha varit mycket, mycket rädda. Till medvetande föddes jag under bordet i Finland där jag satt ihopkrupen och hörde karlarna i oändliga timmar tala av sig Kriget. Morsan stod bakom dörren och knöt näven innan hon bar in kaffet till karlarna, som fast dom överlevt alla blivit mer eller mindre fördärvade av kriget. Hon var fredsvän som morfar före henne — och det fick han fängelse för — så hon hade lärt sig tiga med sina åsikter.

Hon lärde oss barn sin mening bakvänt fram: "Du får aldrig sikta på någon människa med gevär." Brorsorna bröt mot det där på sitt vis och sköt efter kråkor med luftgevär. Äldsta brorsan, som nog är kommunist, blev så kallad fredssoldat, FN-soldat i Kongo.

Morsans läxa blev inpräntad fel, fast hon menat rätt. Jag blev rädd för att sikta rätt i mål i livet helt enkelt fast jag med tiden fått ett vapen som inte spred blod — penan.

Nu vill jag rikta mitt vapen rätt och då vet jag att det måste riktas mot militarism, kärnvapen, förintelse. Men jag har ännu inte krupit fram under bordet. Jag måste våga krypa fram och stå rak och äntligen vara morsans rätta, verkliga dotter.

Och min kamrat och jag vi förstår inte ännu att vi är vuxna kvinnor för längesen och att vi måste öppet stå för vår skräck och våra drömmar genom praktiskt arbete nu, varje vardag. Vi vet ju vad saken gäller. Det gäller överlevandet — och mer än så — själva livet.

Vi borde alla se till att inga barn någonsin mer tvingas födas i rädsla — varken privat rädsla eller den som hotar nationer.

Anna-Lisa Bäckman

KVINNOKAMP för fred mot krig

Är tiden mogen för en samlad och bred kvinnokamp för fred och mot krig? Hur knyter vi i så fall den kampen till våra föregående erfarenheter inom kvinnorörelsen? Hur kommer den kampen att se ut?

Jag tror att vårt bittra nuläge är uppenbart för oss alla, dess utslags- och våldsmekanismer ligger naknare än nånsin.

Jag tror att tidpunkten är inne då vi måste koncentrera vår samlade kunskap inom kvinnorörelsen både av teori och praktik, både av analys och av kamp till ett gemensamt angrepp mot våldet i olika former.

Jag tror att det angreppet måste spridas över många och vida områden, att vi måste gå utöver våra egna kompetensområden. Våldets kedja har många länkar. Vi måste undersöka varje länk.

Ulla Torpe

70-talets kvinnorörelse

Begreppet kvinnorörelse får här stå för hela den samlade kvinnokamp som förts de senaste tio åren, den rörelse som har sina rötter i 60-talets stora genombrott för kvinnofrågor vilka i sin tur också självklart har rötter bakåt.

Vi måste utgå från vår tioåriga kamp och undersöka om vi kan inlemma fredsfrågan inom de ramar vi har skapat, kanske rentav utmana oss själva genom att påstå att den frågan just nu är avgörande för kvinnorörelsens framtid. Jag vill till en början peka på några viktiga bitar i denna sjuttioalets kvinnorörelse från vilka vi möjligen kan utgå om vi vill bana väg för fred- och miljöfrågor. För att komma åt den första biten måste jag göra en snabbskiss över programmet de första åren.

Så länge det gällde kvinnors situation var det ganska lätt och okomplicerat att lägga ett program för den nya kvinnorörelsen. Visst mötte vi motstånd i vårt krav på **fri abort** men vi ströp dock abortutredningens förslag på ganska kort tid. Idag har vi fri abort. Men fortfarande preventivmedel med för kvinnor högst diskutabla verkningar.

Visst blev socialstyrelsens representanter heligt förbannade när vi i en debatt på Stadsmuseet krävde **smärtlindring vid förlossning** men inom loppet av några år kom kravet upp i riksdagen. I dag har vi denna rätt — i alla fall på papperet.

Kampen för **bra daghem åt alla barn** är nu så legitim att ingen skulle tro oss om vi berättade om alla öppna konservativa motdrag i slutet på

sextioalet. Idag slåss vi mot dom dolda.

Att rätten till **arbete** är samma illusion idag som igår vill även arbetsgivarna dölja och **sexuell exploatering av kvinnan** konstateras med avsky av samma män som på företagens representationskonto sätter upp porrklubbsbesök och sk finprostitution.

Vad jag menar är att den viktiga striden för reformer i vårt samhälle applåderas på ljusa dagen även om man sätter ut krokbenet om natten, att vi lärde oss mycket om dessa krokbensmekanismer under våra första år och att vi inte minst därav drog viktiga slutsatser, nämligen att kvinnoreformer alltid kommer att undergrävas i ett politiskt system med vinst som viktigaste styrmedel och ett patriarkalt missbruk av makten.

När vi krävde att med ett marxistiskt snitt få öppna historien för insyn och se inte bara kapitalismens födelse och utveckling utan också hur det specifika kvinnoförtryck, som funnits sedan urminnes, i detta system inlemmades och utnyttjades, då mattades applåderna. Och då vi ville försöka beskriva det framtida samhälle, som också kvinnorna kunde acceptera som ett samhälle med mänskligt ansikte och med en alternativ ekonomi och teknologi, ett samhälle där reformerna ingick i förutsättningarna och inte bara hängde löst som nu, då angreps vi från alla håll — även av dogmatiskt fastslåta kvinnor i vår egen rörelse.

Det är viktigt att minnas de angreppen nu tio år senare då kvinnokampens långsiktiga perspektiv kommit för att stanna, därför att de förmodligen fördröjde och också hindrade en inträngande teoretisk debatt om det framtida samhälle som kvinnorna kunde acceptera.

Jag tror personligen att den radikala kvinnorörelsen idag kommit precis till den punkt då vi måste knyta an till en debatt om vad vi vill ha istället för det människo- och speciellt kvinnoförnedrande sam-

hällssystem vi idag ser så gott som utan förklädnad jämfört med för tio år sedan.

Tar vi inte det avgörande steget, vidgar vi inte vårt kompetensområde, kliver vi inte över gränser som hittills utmätts åt oss så kommer männen definitivt att lägga beslag på områden, resonerang och aktioner som rör ekonomi och teknologi.

Kraven som nu ställs på kvinnorörelsen att ta upp frågan om fred och miljö och mot krig och militarism på sitt program **sammanfaller** helt och hållet med detta gränsöverskridande.

Idag ser vi länkarna ännu mera blottade i hela kedjan, vi ser ännu grövre exempel på hur vinstraseriet föder rikedom för få och fattigdom för många och med våldet som efterbörd drar över världen och vi lyssnar till en kör av röster ur olika läger som ber, förmanar eller kräver av oss att slå in på nya vägar.

De nya kvinnorörelsens långsiktiga mål är alltså en av de viktiga bitar som talar för att vi har resurser att inlemma freds- och miljöfrågan i vårt program.

Den andra biten kräver en återblick över begreppet kvinnokultur, hur det vuxit fram och vad det står för.

Kvinnokulturen

När föreningen Kvinnokultur i oktober 1977 ordnade Kvinnokulturfestivalen blev det en stimulans utan motstycke i vårt hårdnande politiska klimat. De fullsatta kamrarna i Gamla Riksdagshuset, de intensiva kommentarerna, publikens entusiasm, de medverkandes generositet — en förhoppning föddes där och då att kvinnokulturen kunde bli ett mäktigt avstamp för kamp inte bara för de specifika kvinnofrågorna utan också inom nya domäner.

Hur kvinnokulturen kan utnyttjas kan vi förstå inte minst genom den klargörande utredning av begreppet kvinnokultur som Harriet Clayhills och Louise Waldén gjort i "Vi mänskors" oktobernummer 1977.

Harriet Clayhills menar att kvinnors böjelse för att vårda, bevara och återbruka inte längre behöver förankras i kvinnors natur. Genom att forska om kvinnors arbetsinsatser och kulturformer i förindustriella samhällsformer ser vi att det är kvinnors arbete vi skall utgå från och inte

någon mystisk egenart, då vi bedömer vår starka drift att omhänderta andra.

Louise Waldén skriver:

"... att man genom att ta hand om det levande — barn, djur, växter — lär sig en större aktsamhet. Att man i tillvaratagandet av naturens resurser — bär, svamp, blad — lärde sig att återbruka. Att man genom att fungera i en människodominerad värld tränade upp psykologisk blick intuition, lyhördhet inför känslor. När allt detta blev privata handlingar istället för samhälleliga förhållningssätt blev de osynliga och ofarliga. Blev de synliga skulle de bli farliga, en utmaning mot hela vårt samhällssystem. Att baka eget bröd var kanske inte nödvändigt — men att kämpa mot matförgiftningen var det. Att ha en egen kryddträdgård var trevligt — men man måste också ta upp kampen mot kalhyggen och miljöförstöring. Att upplevelsen av det egna barnet ledde vidare till en världsomfattande kamp mot ett destruktivt samhällssystem."

Jag upprepar en av Louises formuleringar: om kvinnornas privata handlingar blev synliga skulle de bli farliga, en utmaning mot hela vårt samhällssystem.

Jag tror att precis den formuleringen klargör sambandet mellan det som begreppet kvinnokultur står för och det framtidens samhälle som vi försökt göra synligt under en lång följd av år. **Och jag är ganska övertygad om att det är i skärningspunkten mellan dessa båda vi kan börja vår freds- och miljökamp mot krig och militarism.**

Feminismen

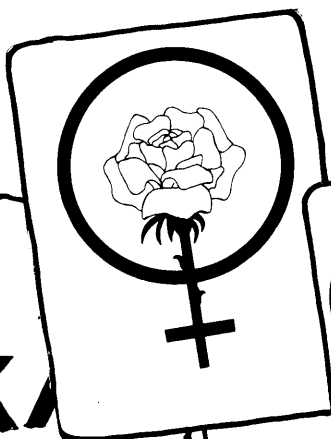
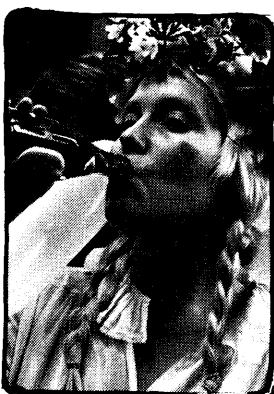
Ett tredje inslag i kvinnokampen som haft och kommer att få stor betydelse är feminismen. Kvinnokulturbegreppet kan naturligtvis härledas ur det delvis häftiga mötet mellan svensk kvinnorörelse och amerikansk feminism. Sedan början av sjuttioalet har denna systerskapsideologi varit ett av de skarpaste instrumenten då det gällt att öppna våra ögon för patriarkala förhållningssätt och kvinnoförtryckets mekanismer.

I boken "Nio kvinnor Nio liv" visar **Aurora**, en lokalgrupp inom grupp 8, på en för kvinnor fungerande kampform. Alla kan i gruppen ta upp sina personliga sorger, svårigheter för att så tillsammans få konturer på proble-

men och omformulera dem till politiskt synliga mönster mot vilka de sedan tillsammans kan kämpa. Eftersom det också är nya **kampformer** vi söker och inte bara nya samhällsvisioner är boken så värdefull i dagens förflamade läge. Att föra en politisk kamp som Aurora gör utifrån en så uttalat feministisk modell kräver att ha stadiga fötter i jorden när angreppen blåser. Det har Aurora. Av dem kan vi lära att en grupp, en sammansvetsad grupp, många sammansvetsade grupper, är nödvändiga. Ensamma är vi aldrig starka i vad som förestår.

Det finns en fara i feminismen. Kampen mot manssamhället kan glida över till att bli enbart en konflikt med de enskilda männen. Jag tror — för att återknyta till freds- och miljökampen — att där kommer den in som en reglerande faktor i kvinnorörelsen.

På det här sättet kan vi kanske konstatera att på samma gång som kvinnorörelsen kan tillföra freds- och miljö- rörelsen vitaliserande inslag så kan denna i sin tur ge förnyelse och stadga åt oss.

Det teknologiska våldet

I det följande vill jag försöka visa hur nödvändigt det är för oss att ta det gränsöverskridande steget ut mot områden utanför kvinnorörelsens domäner.

Det är omöjligt att förneka att vi här i västvärlden lever i ett högeffektivt, högteknologiskt samhälle som leder mot ett alltmer upptrappat våld.

Det näkaste och mest handgripliga våldet är **kriget**.

Krigets förutsättning men också i förlängningen en av dess orsaker är hela den **militärindustriella apparaten**.

Uti från kärnvapen har man konstruerat kärnreaktorer som gett oss **kärnkraften** och därmed hotet mot framtiden.

Det högteknologiska sociala system som har krig som sin fortsättning och kärnkraften som sitt resultat innebär också ett **våld mot naturen**, i form av förgiftning av **jord och skog, vatten och luft** och därmed av **mat och människo- och djurfoster**, i form av kalhuggning med därmed sammanhängande **jorderosion** och **angrepp av skadeinsekter** och i form av en **industriteknologi** som tillåts växa och föröda både energi och mänskliga resurser.

I och med att vi beskriver våldet så här, alltså som ett och odelbart, men möjligt att se i dess olika beståndsdelar, inser vi bättre varför varje kamp för fred måste förenas med kampen för miljön och för bevarandet av den. Det militära våldet och våldet mot miljön utgår från eller kittas samman av samma typ av våld, nämligen det teknologiska våldet.

Kriget

Det går att börja varsomhelst i kedjan. Alla länkar griper in i varandra. Teknologin har satts i den ekonomiska tillväxtens tjänst på ett så effektivt sätt hos oss att vi verkar vara inne i en vansinnesspiral som leder mot upptrappat våld. Någon besinning tycks inte givas trots alla varnande röster. Bara kriget kan bli det drastiska avbrott som krävs, kriget kan också nedbringa världens befolkning till en lämplig siffra, kriget kan skapa nya behov för en världsinindustri på väg mot fiasko. Man satsar därför så hårt på att finansiera ny krigsforskning och ny krigsteknik att alla andra behov sätts åt sidan. Till och med kravet på vinst får vika. Det är staten som fi-

nansierar även de privata företagens forskning och utveckling då det gäller krigsteknik.

I den mån vi accepterar att ingå i en fredsrörelse måste vi på samma sätt som i kvinnofrågorna arbeta med korta och långa mål. Att kriget är det teknologiska våldets slutstation gör att vi måste kräva en helt annan användning av teknologin, sätta in den i vår framtidsvision — det är det långa målet. Men det korta målet måste bli att göra snabba punktinsatser. Avslöjanden exempelvis. Vi har Maj **Wechselmans** utmärkta exempel att gå efter. Hennes film om Viggen chockerade och väckte opinion. Låt oss använda filmen, teatern, musiken, litteraturen för våra syften!

Vi kan ta ett exempel från vår egen krigsindustris vanvett för att veta vad vi har att kämpa mot.

Den militära industrin konstruerar just eller ämnar konstruera ett lätt och ett tungt attackplan, kallade B3LA och A20. Vad innebär detta?

1. Våldiga kostnader. Ex. Viggen kostade 100 miljoner. B3LA kommer att kosta mer.
2. Försvarsindustrin binds vid en enda kund och behöver bara hota med arbetslöshet för

att få fortsätta med sin smutsiga hantering. På så sätt blir det industrin som fattar militära beslut, inte riksdagen. Demokratin satt ur spel på ett drastiskt sätt!

3. Driftskostnaderna är enorma. För B3LA-planet är de 5 000 per flygtimme, för A20 är de 10 000 per flygtimme.

4. Förekomsten av attackplanen är i sig konfliktskapande. Vi når långt ner i Europa med dem och därför ses vi som ett hot. Det går inte ihop med vår neutralitet.

Det här är bara några exempel. Alva Myrdal, Maj-Britt Theorin och andra kan ge oss ännu fler. Som kvinnor har vi liten insyn i det militära vansinnet. Att våra chanser skulle bli större genom att kräva kvinnlig värnplikt osv är naturligtvis verklighetsfrämmande. Jämställdhet på militärernas villkor är väl det minsta vi vill ha.

Till en början kan vi väl instämma i de krav, som bl a Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen och SKV har lagt fram och som en lång rad organisationer ställde sig bakom vid **Svensk folkrikedag för nedrustning** i januari i år — kraven på omställning

från rustningsindustri till fredlig produktion, kraven på att Sverige inte skall bygga nya militärflygplan, och framförallt kravet: **STOPPA NEUTRONBOMBEN.**

Kärnkraften

Ur kriget föddes kärnkraften. Den utvecklades ur den militära konstruktionen av kärnvapen. Det talas om fredlig användning av kärnkraften. Det talet är dubbeltingat. Får världen utbyggd kärnkraft får vi framtida risker av gigantiska mått.

När **uranet** tar slut — hur utnyttjar vi då våra kärnkraftverk?

Om ingen vill ha vårt radioaktiva avfall — arbetarna i La Hague i Frankrike är idag direkt avvisande — hur arrangerar vi **upparbetningen** av det?

Hur **slutförvarar** man ett avfall som är radioaktivt i tusentals år? På havets botten? I fjällens hålor?

Vad tar vi oss till i händelse av **krig**? Kärnkraften och det högteknologiska samhällssystem där kärnkraften hör hemma kan — med sitt inbyggda våldsmönster leda till

just samma krig som är förödande för innehav av kärnkraftsanläggningar av olika slag. En fabrik för upparbetning kan haverera med sprängladdningar av endast en handgranats styrka, för att ta ett exempel. Vad händer då med alla våra kärnkraftsaggregat vid ett modernt krig med dess raffinerade vapen? Men det är kanske då vi väntas välsigna neutronbomben som bara dödar människor, inte byggnader. Det finns en logik även för böddlar.

Vad händer, när gränserna stängs, med uranet som måste anrikas tex i England eller med avfallet som måste upparbetas tex i Frankrike. Tänk bara om transporter med avfallet fastnar vid gränsen, hotade av bl a terroraktioner. Tanken svindlar. Dock varken svindlar eller rör sig tankarna annat än trögt hos de ivrigaste kärnkraftsförespråkarna. Fantasin vad beträffar framtiden har helt avstannat. Gösta **Agrenius**, kraftverkschef, samlar nu motståndarna mot motståndet under ett paraply. Han kallar alla som kämpar mot kärnkraft för 'osakliga' och 'oansvariga'. Han kommer inte att bli utan stöd vare sig från stat eller kapital.

Den radioaktiva strålningen som vid en olycka kan läcka ut påverkar generna hos våra foster. Skall vi överlåta våra barns framtid åt förblindade teknologer och förstummade politiker? Måste vi inte organisera kvinnornas motstånd redan idag?

Det är inte en tillfällighet att Eva **Moberg** — hon som stod för sextiotalets genombrott för kvinnofrågan — på DN:s ledarsida ständigt återkommer till kärnkraftens vanvett. Är det inte dags att äntligen backa upp hennes sega angrepp mot blindhetens och förstummningens förespråkare?

Stordriften

Det finns inga enkla samband mellan teknikens utveckling och hela det sociala nät där vi befinner oss, men de har påverkat varandra ömsesidigt så länge nu att vi börjar se resultatet. En teknisk uppfinning som exempelvis förbränningsmotorn, leder till bilismen som i sin tur medverkar till en helt annan social organisation, en ny livsstil, en särskild sorts bosättning, en ny typ av konsumtion etc. Denna livsstil kräver i sin tur produktion i större skala vilket leder till allt färre och större företag.

Idag har vi på det sättet fått något som **Schumacher** i "Litet är vackert — en ekonomi som om människor betydde något" kallar för "en monsterekonomi.... som måste betecknas som den verkliga orsaken till krig och det är fåfängt att försöka lägga grunden till fred utan att avlägsna den först."

De gigantiska enheterna, menar Schumacher, har så många nedbrytande inslag för människan att hon på kort tid bryts ner moraliskt, fysiskt och psykiskt.

Inom jordbruket måste stordriftsformen lita till en allt större tillförsel av kemiska produkter, fenoxysyror, och måste också använda allt fler tekniska hjälpmedel som slukar energi och ersätter mänsklig arbetskraft. Fenoxysyrorna är ett hot mot vår mat och mot våra foster, både djur- och människofoster drabbas. Stordriften i sig själv är ett hot mot vår landsbygd, vår gamla folkkultur. Jorden sugs ut, byarna läggs ner utöver landet, hela län avfolkas och gammal kultur, inte minst kvinnokultur, tynar bort.

Dessutom är Sveriges åkerjord — 3 miljoner hektar — utsatt för en vildsint spekulation. På femton år har 15 000 hektar jord om året upphört att brukas av ägaren, dvs blivit arrenderad mark. Vi har idag 40 procent åkerjord som är arrenderad. Två tredjedelar av den arrenderade marken ägs av trottoarbönder, dvs sådana som inte själva brukar jorden utan har den som ekonomisk säkerhet. Här har vi en av förklaringarna till att matpriserna stiger.

Detta angår kvinnorna ända ner i våra tunna portmonäer!

Inom skogsbruket har tekniken försett oss med de sk processorerna, stora maskiner för skogsavverkning, ytterst energikrävande, som dessutom för att löna sig måste sluka stora arealer skog på samma skifte. Dessa kalhyggen som tex i norra Värmland och i stora delar av Norrland skapar massarbetslöshet besprutas med fenoxysyror för att inte lövslyet skall ta över hyggena. Rapporter strömmar in om cancerfall, svåra hjärtmuskel-förlamningar och fosterskador. Barn till mödrar som har varit i kontakt med fenoxysyror under tidig graviditet föds med ryggmärgsbrock.

Solveig **Ternström** har tillsammans med Torsby miljögrupp uppvaktat statsminister Fälldin i den här saken. Monica **Nilsson** i Teckomatorp visar hur gifterna som sprids från ortens industri har liknande verkningar på kvinnornas foster. Kvinnor i Dalarna protesterar mot kalhyggen och besprutning av skog.

Måste vi inte ställa oss bakom alla dessa rop, det är ofta förtvivlade rop, det gäller missbildade barn, det gäller missfallsutsatta kvinnor, det gäller tvivelaktig dyr mat? Måste vi inte steg för steg belysa orsakerna, se hur kriget, kärnkraften, den teknologiska gigantismen med gifter i släptåg hänger ihop och bildar ett mönster, hur det hotar vår framtid lika väl som vår vanliga vardag, hur det spolierar vår trygghet, vår arbetsglädje, vår längtan att föda barn. Hur det krossar våra barn!

Det är inte en kvinnofråga, invänder många. Nej, det är verkligen en fråga för hela

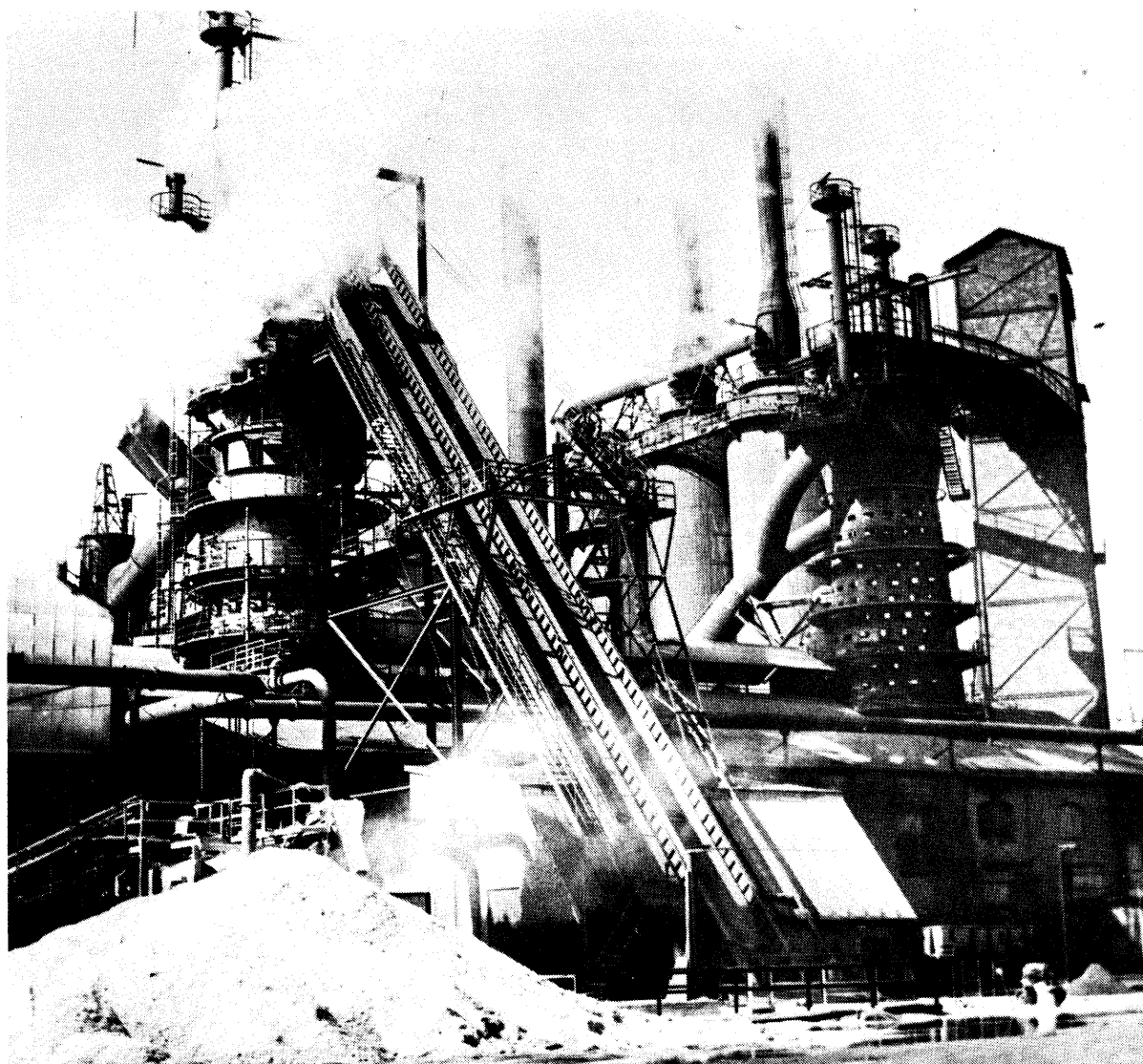
mänsklighetens överlevande men just därför är det en viktig, ja en livsviktig fråga för kvinnorörelsen. Kvinnorna värnar livet i sina kroppar, föder och vårdar barn sen livets början.

Är kampen för friska foster mindre viktig än för förlossningshjälp och för sexuell frihet?

Är inte kravet på giftfri mat, giftfri stadsmiljö, giftfria arbetsplatser lika viktigt som kravet på rätten till arbete och bra daghem åt alla barn?

Inom industrin ser vi just i dagarna hur de stora bjäs-

sarna och storbolagen, exempelvis Gränges, Uddeholm, Rönnskärsverken, Svenska Kullagerfabriken, NCD-Norrlands cellulosablag vacklar och hotar att falla och dra med sig tusen och åter tusen in i arbetslöshet och sorg. Varje vecka ropas på nya tekniska uppfinningar som skall rädda de energislukande, giftframkallande, miljöovänliga företagen att överleva. Vi sitter i ett ekonomiskt skruvstäd och en del av räddningen beräknas vara sammanslagningar mot ännu större produktionsenheter, ännu grövre mekanisering, ännu mer rationalisering, d v s maskinerna skall inta människornas

plats. Vi ser ingen utväg ur detta tekno-ekonomiska dilemma, vi stirrar förlamade på TV-Rapport och TV-Aktuellt som ger oss evigt 'objektiva' intervjuer med överslätande direktörer och ursinniga eller vanmäktiga arbetare.

Inför 80-talet: Vi måste höja våra röster

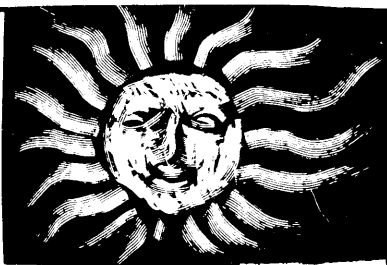
Vi måste förankra våra drömmar i alla dem som redan finns, både de sakliga och faktaspäckade som exempelvis Miljörelsens alternativa energiplan — Malte kallad — och de skimrande och ännu så länge konturlösa som vi själva går och bär på. Man ropar idag efter tekniska uppfinningar, sk innovationer, skrev jag nyss. Istället borde vi hjälpa till med att ropa på social förnyelse, baserad på en teknologi som utvecklar smådrift. En teknik för människor och inte för monster. Till sådant krävs faktaförankring, analyskärpa, men lika mycket behöver vi fantasi, konstnärlig lyhördhet, skapande visioner.

Man skulle förse vanliga människor, säger Aldous Huxley, med medel att utföra lönsamt och i sig självt meningsfullt arbete och vinna oberoende av bossar, bli sin egen arbetsgivare, eller medlemmar av en självstyrande kooperativ grupp som arbetar för sitt uppehälle och för en lokal marknad. Detta i sin tur skulle resultera i en fortgående decentralisering av befolkningen, av tillgången på mark, av ägande av produktionsmedlen, av den politiska och ekonomiska makten, ett mänskligt tillfredsställande liv för alltfler människor, ett större mått av självstyrande demokrati och en välsignad frihet från enfaldiga mönster i underhållnings- och konsumtionsbranschen.

I vår kamp mot krig och militarism, för fred och miljö måste vi lyssna till de röster som redan finns, som funnits. Men det viktigaste är nu att vi höjer våra egna... □

Skall vi slå oss till ro med vanmakten? Skall vi acceptera en utveckling som leder bort från allt vad kvinnor stått för i alla tider? Från allt det positiva som ligger i kvinnokulturen? "Att ta hand om", "att lära sig att återbruka", "att lära sig att fungera i en människodominerad värld", "att visa lyhördhet för känslor" för att återknyta till Louise Waldéns beskrivning av vad kvinnokultur är. Skall vi avhända oss en chans att försöka se hela det stora sammanhanget, göra snabba och skarpa punktinsatser och dessutom börja bygga visionen om framtiden, sten efter sten, tanke efter tanke, dröm efter dröm, handling efter handling?

Dödens budget — och livets

En ekonomisk översikt av Håkan Wiberg, forskarassistent vid Institutet för freds- och konfliktforskning, Lund.

Litteratur till Ulla Torpes artikel.

Andersson, Björn och Bergman, Lillemor mfl: Tyst skog — hor-
moslyrdebatten i Sverige.

Brox, Ottar: Centralbyråkraterna
och glesbygden

Borgström, Georg: Banketten
Clayhills, Harriet: Artikel i Vi
Män skor nr 4 1977: Kvinnoarbete,
kvinnokultur

Damman, Erik: Framtiden i vå-
ra händer

Ehrensverd, Gösta: Före — Efter
Edquist, Charles: Teknik, Sam-
hälle, Energi

Landell, Nils-Erik: Hallon-
bergen — Framtidssverige

Pax, ges ut av Svenska Freds-
och skiljedomsföreningen. Se sär-
skilt nr 6, 1977

Schumacher, E.F.: Litet är vac-
kert

Waldén, Louise: När det osynliga
blir synligt förändras världen. Vi
Män skor nr 4, 1977

Malte — Miljögruppernas utred-
ning om alternativ energi

Artiklar i DN av Eva Moberg.

Illustrationer.

Bilderna kommer från många håll
och är sammanställda av Bodil
Österlund.

I demonstrationståget på sid.
22—23 ingår foton av Ann And-
rén-Karlström och Birgitta La-
gerström, kvinnokamp-symboler
från många håll och omslaget
till boken "Nio kvinnor nio liv".

På sid 24—25 ingår vinjetter av
Kerstin Abram-Nilsson, ett anti-
kärnkraftkort tecknat av Marie
Flaksten och ett foto av Gunnar
Smolianski.

På sid 28—29 ingår en banderoll
från miljöaktion i Torsby, två
teckningar av Atti Johansson och
ett foto från Reportagebild.

På sid. 28 en teckning av Kjersti
Scheen.

Idag spenderar världens stater
bortåt 2 000 000 000 000 kr per år
för krigsförberedelser. Detta
är klart mera än vad de två
miljarder människor, som ut-
gör den fattigare hälften av
världens folk, totalt har att
leva på.

Det är ungefär 25 gånger
mer än vad världen lade ut på
militärutgifter år 1900. Ingen
vet hur man mäter den "sä-
kerhet" som militärbudgeter-
na påstås finansiera — men
det är ett tryggt antagande att
världen inte har blivit 25 gån-
ger säkrare att leva i under
vårt århundrade. För allt vi
vet (och det skall genast på-
pekas att forskningen möter
stora svårigheter) förhåller
det sig tvärtom. Det finns ett
klart samband mellan kapp-
rustningar och krigsutbrott,
och det mesta tyder på att det
snarare är kapprustningarna
som orsakar krigen, än fruk-
tan för krigen som driver på
kapprustningarna.

Dessa militärutgifter är vår
mest iögonenfallande typ av
överkonsumtion. De är dub-
belt dödliga, både genom att

undandra resurser från att
bevara liv och genom att vara
resurser för att utsläcka liv.

Och detta sker i en värld
vars resurser också i övrigt
används på ett obalanserat
sätt.

Ojämnt fördelade tillgångar

Bruttovärldsinkomsten per
capita ligger omkring 3000 kr.
Med andra ord: världen i sin
helhet producerar en total
mängd varor och tjänster, pri-
vata eller offentliga, som har
ett marknadsvärde omkring
10 billioner kronor. Detta är
vad som för närvarande finns
att leva på för jordens 4 mil-
jarder innevånare.

Men ett sådant genomsnitt
säger ingenting alls om hur
människorna i världen fak-
tiskt lever.

De rikaste länderna i Nord-
amerika, Nordeuropa och
Mellanöstern lever på mer än
10 gånger så stor fot som detta
genomsnitt — och de länder i
världen, som bebos av den
fattigaste hälften av världens
folk, lever på hälften av ge-

"I kärnvapenutvecklingens skugga måste vi ändå komma ihåg, att alla de miljoner människor som har dödats efter andra världskriget, har dödats med konventionella vapen. Nästan alla konflikter har förekommit i fattiga länder, men vapnen som använts har kommit från de rika länderna".

Maj Britt Theorin vid Ismunkonferens i Dubrovnik,
mars 1978.

”Kvinnor, uppmuntra från denna dag era män till ett sådant mod, att de törs avstå från att kriga, att de vågar arbeta inte för en militariserad värld utan för en fredlig värld.”

Betty Williams i Nobel-föreläsning
i Oslo 11.12.77

”Jag vill hävda att det hos svenska flygstaben idag finns samma glada naiva skaparlust som för 17 år sedan, när forskningen för Viggen under ett antal år camouflerades under andra anslag.”

Maj Wechseltmann i DN 31.8.77

nomsnittet eller ännu betydligt mindre.

Därtill kommer att tillgångarna är mycket ojämnt fördelade inom länderna — och åtminstone inom kapitalistiska länder gäller det, att ju fattigare landet i sin helhet är, desto mera ojämnt är inkomsterna fördelade. Som Gunnar Adler-Karlsson har påpekat, utgör den nuvarande standardtillväxten i de rika länderna ett mycket större tryck på jordens resurser än den nuvarande befolkningstillväxten i de fattiga länderna.

För tre-fyrahundra år sedan var världens tillgångar betydligt jämnare fördelade mellan länderna än nu, såvitt vi kan bedöma. Hur har ojämnheten uppstått?

En typ av teorier säger att det framförallt beror på inre faktorer: somliga länder har haft tillgångar (natur, samhällsorganisation, kulturella värderingar o s v) som andra länder har saknat, och därför har somliga länder kommit in i onda cirklar och andra i goda cirklar. Denna typ av teori är särskilt populär i Europa och Nordamerika.

En annan typ av teori ser orsakerna i yttre faktorer som utsugning och imperialism. Somliga länder har berikat sig med de tillgångar som de tagit från andra länder genom plundring eller handel. Denna teori är populär i Östeuropa och i Tredje världen.

Vad betyder den ojämna fördelningen

Som många har påpekat, är bruttonationalprodukten per innevånare ett dåligt sätt att mäta i vilken grad människors fundamentala behov blir tillfredsställda. Det räcker med att se på några av de fattigaste socialistiska länderna för att bli klar över, att sådana grundläggande behov som mat, bostäder, kläder, hälsovård och utbildning kan tillfredsställas för befolkningens stora massor redan vid en mycket blygsam nationalinkomst — om nämligen detta göres till högsta målsättning och man anpassar politiken och ekonomin därefter.

Ett bättre sätt att mäta människors betingelser är att se efter, hur stor deras förväntade livslängd är, eller hur stor risk det är för att deras barn skall dö i späda ålder. Här finner vi chockartade skillnader mellan ca 70 år i de rikaste länderna och ca 30 år i de fattigaste, respektive en spädbarnsdödlighet på 1 % i de rikaste länderna och 10—20 % i de fattigaste.

För att öka livslängden med ett år i de fattigaste länderna räcker det om genomsnittsinkomsten ökar med ungefär 100 kr, medan det behövs en ökning med åtskilliga tusen kronor för att åstadkomma samma sak i de rikaste länderna.

Det vill säga: i stora delar av världen har vi en så enorm

underkonsumtion, att redan en liten konsumtionsökning räddar många liv. Och vi har en lika enorm överkonsumtion i våra delar av världen; våra grundläggande behov är redan så väl täckta, att ytterligare konsumtion inte hjälper oss nämnvärt att överleva — många typer av konsumtion har snarare motsatt verkan.

Med andra ord: den nytta vi skulle kunna göra genom att avskaffa en del av överkonsumtionen, för att reparera underkonsumtion i andra delar av världen, är oerhört mycket större än den skada vi skulle lida av att avstå från den.

Om de 2 billionerna till rustningar blev omdisponerade...

Låt oss så återvända till vår farligaste överkonsumtion, de årliga 2 billionerna till rustningar. Vi kan grovt uppskatta vad det skulle betyda om dessa pengar, som nu användas till krigsförberedelser i den rika världen (NATO och Warszawapakten står tillsammans för 70 %) i stället blev använda till att täcka grundläggande behov i den fattiga världen. Det skulle öka genomsnittsinkomsten där med 1 000 kr, d v s fördubbla den, och det skulle leda till att livslängden skulle öka med omkring tio år, respektive till att enbart spädbarnsdödligheten skulle sjunka med mellan en och två miljoner om året.

De rika länderna visar givetvis inga tecken till en sådan omprioritering. Deras rustningskostnader är ungefär femton gånger så stora som det samlade u-landsbiståndet. Sverige är i sammanhanget ett ovanligt progressivt land: vi spenderar "bara" mellan tre och fyra gånger så mycket på rustningar som på bistånd. (Å andra sidan är det bara USA och Sovjet samt Israel och Saudiarabien som spenderar flera kronor per inlevånare på rustningar än vi gör.)

Utan särskilda åtgärder skulle en nedskärning av militärbudgeten (normalt 10 % av statsbudgeterna) inte gå till u-hjälp, utan snarare till

skattesänkningar, till omställning av produktionen och till ökad social trygghet för det egna landets befolkning, i proportioner som skulle variera betydligt mellan t ex USA, Sverige och Sovjet.

Men sådana åtgärder är möjliga. Man har t ex diskuterat införandet av en "rustningsskatt" på 5 eller 10 %, som skulle gå till FN för biståndsarbetet — redan den lägre siffran skulle räcka till för att mångdubbla FN:s budget.

Just för att en sådan överföring av medel inte skulle ske automatiskt, är det angeläget att kravet på nedrustning kopplas med kravet på ökat utvecklingsbistånd.

Låt oss ge några konkreta exempel på militära kostnader av olika storleksordning för att se efter vad dessa skulle kunna användas till — vilket ger en ur global synpunkt mera realistisk uppfattning om priset för denna överkonsumtion:

Pengar som nu används till:	uppgår till ungefär (i milj. kr)	och skulle kunna användas till
Världens rustningskostnader per år	2 000 000	Höja livslängden hos halva världen med 10 år.
USA:s rustningskostnader	600 000	Betala alla u-länders skulder på mindre än två år.
Sovjets rustningskostnader	400 000	Höja levnadsstandarden i Indien med mer än hälften.
Världens kostnader för militär forskning	150 000	Fördubbla världens produktiva forskning.
Sveriges rustningskostnader	12 000	Fyrdubbla FN:s budget.
USA:s nyaste hangarfartyg	8 000	Betala Mexikos — skolväsen.
En kärnvapenubåt	2 000	Tredubbla Ghanas utvecklingsprogram.
Ett av USA:s B 1-bombplan	400	Betala Tanzanias socialdepartement under ett år.
En svensk Näcken-ubåt	90	Öka UNESCO:s budget med en tredjedel.
Ett modernt attackplan	50	Betala Haitis sjukvård under två år.

Några ord till min älskade

om du orkar lyssna

KVINNOROMISEN

Grupp 8 Prisma

"Systrar!

Nu är det dags för boken om vår sexualitet. Skriv! "

Så uppmanade Grupp 8 i sin tidning Kvinnobulletinen. Och kvinnor skrev. Om förväntan och besvikelser, om tvång och förnedring, om lust och lidelse.

Ett rikt urval av bidragen finns nu samlade i denna bok. Kvinnor med olika bakgrund och erfarenheter, unga och gamla kvinnor berättar öppenhjärtigt om sig själva, sina sexuella upplevelser och sin livssituation. "Några ord till min älskade — om du orkar lyssna" är en varm, generös och mångskiftande bok.

Ca 40:— inkl. moms **PRISMA**

Vi Mänskors generationsserie

finns nu till "paketpris" 32 kr. Omfattar 6 temanummer. De ägnas mormödrar, mödrar, döttrar, barn och män och kommer packade i kartong. Beställ från **Vi Mänskor, Box 1320, 103 62 Sthlm.**

Fru Presidentskan Dixon sover.
 Hennes vackra huvud kastar fram och åter på kudden.
 Den höga rena pannan är rynkad,
 läpparna öppnas och slutes som om det fanns
 för lite luft i rummet.
 Hela kroppen är spänd, händerna fladdrar över täcket.
 Fru Presidentskan drömmer en ond dröm:
 Kommer en liten flicka och en liten pojke
 skrikande, gråtande
 springande på en ändlös väg.
 Jagade.
 Presidentskan sträcker i sömnen sina armar mot barnen
 och ropar: Kom till mig kära barn, kom får jag hjälpa.
 Men när barnen kommer närmare ser hon något fasansfullt;
 flickan brinner.
 Stora köttstycken på flickan håller på att förkolna,
 det är snart bara ett halvt barn kvar.
 Hon står inte ut med synen, vrålar ut i luften
 kom och hjälp
FINNS HÄR INGEN HJÄLP?
 Hela tiden
 pojken skriker, skriker, gråtar, kvider,
 pekar skräckslagen på sin syster.
 Blir i drömmen outhärdligt för Presidentskan stå framför
 dessa barn,
 dessutom ett infernaliskt oväsen — och lukten,
 gör henne illamående.
 Gråter ut sin vanmakt i sömnen,
 kastar huvudet i förtvivlan fram och åter på kudden.
 Den egna smärtan väcker henne.
 Reser sig på armbågen, ser på sin man.
 Det är tur, tänker hon, att det inte är du som för krig i världen.
Det skulle jag aldrig tillåta.

Av Ann Andrén-Karlström
 Foto Reportagebild

Kvinnor och militarism

Vill vi ha kvinnlig värnplikt? Är det ett jämlikhetskrav att kvinnor skall kunna bli militärbefäl? Kan vi påverka den militära apparaten, om vi går in i den, eller kommer den tvärtom att påverka oss?

Politiska beslut i dessa frågor är att vänta. I november 1977 avgav bl a partiernas kvinnoorganisationer yttranden över betänkandet från "beredningen för det fortsatta arbetet om kvinna i försvaret", SOU 1977:25.

Viktiga frågor för alla kvinnor, skulle man tycka. Men debatten har lyst med sin frånvaro. Ändå förhåller sig kvinnor på många olika sätt till det militära, ja den enskilda kvinnan kan känna sig allvarligt kluven när hon ska ta ställning: fred, ja, men genom att stöda försvaret, eller — ?

Tidskrifterna PAX och "Hertha" har nyligen tagit upp de här frågorna i specialnummer, och vi vill gärna föra debatten vidare. På de följande sidorna har vi intervjuat lottor, fredrikor och åttor.

Lottorna — pärlor på krigets stråt?

Lotta Svärd-organisationerna har sitt namn efter den tappra mar- ketenterska, som besjungs av Runeberg i "Fänkrik Ståls sägner": *En pärla var hon på krigets stråt och en äkta pärla också och något tålde hon skrattas åt men mera hedras ändå.*

De första lottakåren bildades i Finland efter inbördeskriget där ("frihetskriget", föredrar SLK att kalla konflikten i sin officiella historia).

Under striderna i januari—maj 1918 hade det uppstått frivilliga sanitets- och förplägnadsgrupper till stöd för de vita trupperna. De fortsatte sedan sin verksamhet i samverkan med de sk skyddskåren (frivilliga beredskaps- och milisförband). 1921 bildades en landsomfattande Lotta Svärd-organisation, samtidigt som skyddskåren fick en fast

uppbyggnad och en officiell plats i republikens försvarssystem. Lotta Svärd-förbundet var uppdelat i distrikt på samma sätt som skyddskåren. Dess mål var enligt stadgarna "att väcka och befästa skyddskårstanken och hjälpa skyddskårsorganisationen att skydda religionen, hemmet och fäderneslandet".

1943 hade förbundet 144 313 aktiva medlemmar. Det upplöstes i statsråd i november 1944 enligt 21:a artikeln i Finlands fredsavtal med Sovjet.

Den svenska Lottarörelsen går tillbaka till de landsstormskvinnoföreningar, som inspirerades av Finland kom i stånd 1924. De gick 1931 samman i ett Centralförbund. Sedan 1937 har Lotta-organisationen samarbete med vår stående armé.

Under beredskapsåren växte

rörelsen och uppnådde som mest 110 000 medlemmar år 1945. 1943 hade man bildat Riksförbundet Sveriges lottakårer. Sedan dess har lottorna fått allt flera uppgifter i totalförsvaret. 1974, vid deras femtioårsjubileum, kallade Olof Palme i ett hyllningstal lottarörelsen för en *folkrörelse*.

I Danmark och Norge har lottorganisationer bildats efter andra världskriget.

H:et

Lottorna idag

Det finns 58 000 lottor i Sverige, fördelade på 580 kårer och 24 förbund, alla organiserade i Riksförbundet Sveriges Lottakårer (SLK). "Sveriges största kvinnliga opolitiska organisation — en folkrörelse" kallar de sig i sina raffinerat layoutade värvningsbroschyrer. Ändå har medlems-

antalet minskat stadigt under den senaste tioårsperioden, med ett genomsnittligt bortfall på cirka tvåtusen medlemmar om året.

— Naturlig avgång i viss mån, säger *Christine Barke*, vice ordförande i SLK:s överstyrelse. — Många av de som strömmade till rörelsen under beredskapsåren faller nu ifrån av åldersskäl. Men också yngre, aktiva lottor slutar. De tycker det är ett alltför krävande engagemang för dubbelarbetande kvinnor. Vi försöker anpassa oss till den situationen, dra in på själva föreningsarbetet inom kårerna och satsa på våra huvuduppgifter — att sprida försvarsupplysning och fullgöra de uppgifter vi åtagit oss för totalförsvaret.

Man försöker också värva nya medlemmar på ett målmedvetet sätt, med en ny och fräsch "image". Bort med bilden av strumpstickande, samhällsbevarande överklasskvinnor i högre medelåldern! Fram för fräscha, tuffa unga tjejer som idkar fysisk träning och glatt och emanciperat drar sitt strå till försvarsstacken! Eller som det sägs i tidningen *Lottanytt*, nr 5/77: "För att lottprofilen ska vara tilltalande för dagens och morgondagens kvinna måste den vara anpassad i takt med tiden" och "Marknadsföringen av SLK måste bli bättre! Ta hjälp av fackkunnigt folk. Det blir måhända dyrt, men det lönar sig..."

Broschyren "Varför är inte du lotta?" verkar alldeles tydligt gjord av "fackkunnigt folk". En frisk och vacker och skrattande tonårsflicka på omslaget, massor av attraktiva bilder inuti som alla utstrålar styrka, glädje och kvinnogemenskap (några av dem skulle nästan lika gärna kunna vara hämtade från ett reportage om exempelvis *Femölägret*). Texten spelar på samma tema: "...så verkade det lite spännande. Och i jämlikhetens namn bör ju jag också bidra till försvaret precis som killarna får göra." "Jag antar att vi levde på samma sätt som killarna när dom gör lumpen. Fast vi hade mycket roligare. Vilka kompisar jag fick." "Försvaret är alldeles för viktigt för att skötas av män". Och så vidare. Med undantag för den lite barnsligt hurtiga tonen verkar det väldigt tilltalande. Säkert fungerar det bra som propaganda —

VARFÖR ÄR INTE DU LOTTA?

Omslaget på en värvningsbroschyr för SLK.

kanske särskilt på unga flickor som letar efter alternativ till alla hopplösa tjejschabloner som prackas på dem från andra håll. Jag har till och med hört kvinnor från vänstern hävda att lottarörelsen är något progressivt, något medvetandegörande. Ett sätt för kvinnor att komma samman, stärka sina kroppar och sitt självförtroende, träna sig i att umgås med kvinnor i alla åldrar (just samarbetet mellan kvinnor ur olika generationer tycks vara något som fungerar bra).

Då frågar man sig bara — styrka, självförtroende, gemenskap till vad? Till vilket ändamål? Lottarörelsen är ingen kvinnorörelse. Den är en del av försvaret, krigsmakten, samhällets våldsapparat. Lottornas uppgift är inte att slåss och döda — nej visst. Istället är de till för att hjälpa sina manliga kolleger att slåss och döda desto effektivare genom att avlasta dem så många icke-stridande funktioner som möjligt.

Det kan vara svårt att se något särskilt progressivt i det.

Lottorna får statsbidrag. Budgetåret 1975—76 uppgick det till 5,7 miljoner kronor. De får också bidrag från AMS — 70 000 kronor under samma period — och pengar från andra fonder, däribland Kronprinsessan Margarethas Landstormsfond. För övrigt finansieras verksamheten av medlemsavgifter, gåvor, lotterier, basarer och dylikt.

Utbildning av nya lottor sker

framför allt inom Armén, Marinen och Flygvapnet och leds där av militärer. Efter avslutad grundkurs skriver den nya lottan under ett tidsbegränsat avtal med försvaret, och blir som A-lotta krigsplacerad i en viss befattning. (Man kan välja mellan A- och B-avtal — A-avtalet innebär större förpliktelser och längre utbildning). Det finns en rad olika arbeten att välja mellan — stabs- och expeditionstjänst, sambandstjänst, stridsledningstjänst, sjukvårdstjänst, underrättelsetjänst, förplägnadstjänst, med mera, med mera.

Riksförbundets högsta beskyddare är Prinsessan *Christina*.

Riksförbundets ordförande är den kända moderatkvinnan *Margaretha af Ugglas*.

Rikslottachefen heter *Alice Trolle-Wachtmeister*.

I listan över styrelseledamöter och hedersledamöter hittar man ytterligt få son-namn — däremot en rad adliga, eller adligt klingande efternamn, typ *Berg von Linde*, *Ulfheim*, *von Gerber*, *Stålhamre*, ännu en *Wachtmeister*, *Hård af Segerstad*, osv.

Ändå förnekar lottorna själva bestämt att de skulle vara en rörelse för överklasskvinnor.

— Vi har ingen socialgruppsstatistik över våra medlemmar, säger *Christina Barke*. — Men varje sommar utbildar vi cirka 900 unga flickor i våra läger, och deras yrken spänner över hela fältet. Där finns ingen social snedrekrytering. Om det möjligen fanns det för trettio—förtio år sedan — vilket jag inte tror, det finns inga fakta som stöder en sån teori — så är det då helt borta nu.

— Politiskt då — har inte rörelsen en stor övervikt av borgerliga kvinnor?

— Vi är politiskt helt neutrala och tar inte reda på medlemmarnas politiska sympatier. Så den frågan går inte att besvara.

— Har ni samarbete med någon del av kvinnorörelsen? Och diskuterar ni nånsin kvinnofrågor tex på era utbildningsläger?

— Privat diskuterar naturligtvis lottorna många olika saker sinsemellan. Men vi tar aldrig upp sådana frågor på programmet. Och vi har inget samarbete med kvinnorörelsen, mer än att vi då och då kan bli ombedda att hålla föredrag för olika kvinnoorganisationer.

Lena Persson

FBF: Ansvar för totalförsvaret skall vara lika för män och kvinnor

Harriet Clayhills redovisar här ett samtal med Birgitta Wistrand, ordförande för Fredrika Bremerförbundet, och Vera Nordin, redaktör för förbundets tidning "Hertha".

FBF har sedan starten 1884 haft jämställdhet mellan kvinnor och män som ett mål för sitt arbete. Förbundet har alltid haft ett inslag av manliga medlemmar, idag ca 800 av totalt ca 8000. Just nu finns det inga män i styrelsen, men redaktionskommittén har två manliga medlemmar. Förbundet har medlemmar från alla politiska partier, liksom partilösa. Det finns inte uppgifter om hur de partianslutna fördelar sig på olika riktningar.

FBF diskuterar i enlighet med stadgar och handlingsprogram inte frågan om Sverige skall ha ett försvar eller inte, utan kräver jämställdhet inom det försvar som landet nu en gång har.

— Lojalitet mot förbundets linje går mycket väl att förena med ett personligt ställningstagande i försvarsfrågan, säger Birgitta Wistrand, ordförande i FBF.

— Ju fler medlemmar som har en genomtänkt politisk åskådning, dess bättre. Men den ska de kämpa för inom partierna och andra lämpliga organisationer. Förbundets uppgift är att koncentrera sig på de övergripande jämställdhetsfrågorna. Så har det varit sedan starten 1884.

Endast jämställdhetsfrågor drivs av Fredrika-Bremer-Förbundet.

I handlingsprogrammet av 1976 heter det under rubriken Försvar: "Det medborgerliga ansvaret för totalförsvaret (militärt försvar, civilförsvar, ekonomiskt försvar och psykologiskt försvar) skall vara lika för män och kvinnor. FBF vill därför att vid uttagning till utbildning hänsyn tas endast till individens förutsättningar att fylla sin uppgift."

— Denna hållning är helt i samklang med förbundets tradition, understryker Birgitta Wistrand. — Kvinnor bör på alla områden ta sin del av ansvaret liksom av rättigheterna. Sverige har ett försvar, och då bör vi dela på försvarsbördan också.

— Jämställdhet i konsten att döda o s v... känns det aldrig nödvändigt för dig att diskutera jämställdhet till vad?

— Ja visst, men den diskussionen kan drivas utanför förbundet.

— Eller jämställdhet i vilket samhälle?

— FBF har kämpat för jämställdhet mellan kvinnor och män i snart hundra år, samhället har förändrats under denna tid — och då har också våra krav tagit ny form. Men själva kravet behövs fortfarande. Fortfarande saknas jämställdhet på alla områden: Sverige präglas fortfarande av kraftig manlig majoritet på styrelsenivå, i fackföreningsledningen, i riksdagen. Ser vi ut i världen gäller det samma i alla länder, i alla system.

— Men det finns väl system i vilka kvinnorna inte ens kan

önska jämlikhet? Blir något bättre om kvinnor är med i fascistiska regimers topporgan, hemliga polis o s v?

— En förvrängd frågeställning. Vi delar självklart de allmänt demokratiska värderingar som finns i vårt samhälle. Fascistregimer sysslar vi inte med! Om kvinnor blir jämställda så förändras också systemen. Våra erfarenheter, våra intressen, våra prioriteringar har hittills aldrig fått styra utvecklingen. Själva grundvalen för FBF:s jämställdhetsarbete är förvisningen om, att det kvinnor har att komma med är en kraft som kan förändra samhället i en fredligare, mera human riktning.

— Tror du alltså att något skulle hända med riksdagens behandling av försvarsanslagen, om där efter nästa val fanns en kvinnlig majoritet? Idag är det ändå inget partis kvinnor som har programfäst någon omstörtande verksamhet på detta område?

— Det skulle gå gradvis, men jag är övertygad om att prioriteringarna skulle förändras, fördelningen av medlen bli en annan. Kvinnor ser nu en gång samhällsfrågorna med en helhetssyn på människan och kanske mer uppbyggande.

Debatt i "Hertha"

Vera Nordin instämmer livligt i detta. Hon är idag redaktör för "Hertha", FBF:s traditionsrika tidning, och hon har för sin personliga del ett starkt engagemang i freds- och försvarsfrågorna. Med "Hertha" nr 4 1977 ställde hon frågan: "Försvar — Kärnva-

Som bildtext till detta foto i "Hertha" nr 4, 1977, påpekas att kvinnor i USA idag utbildas tillsammans med män som soldater och att där finns kvinnliga generaler. "Sverige släpper bara in kvinnor i frivilligorganisationerna — 140 000 är lottor, bilkårister, blå stjärnor och rödakors-samariter. 30.000 finns i civilförsvaret och 12 000 kvinnor är kontorister, kökspersonal och sjuksystrar i det militära försvaret. Vill vi ha det annorlunda?"

pen — Fred — är det jämställdhetsfrågor?" Olika synpunkter fördes fram på ett sätt som gjorde att många utomstående (bland dem intervjuaren) har uppfattat helheten som egendomligt kliven.

Vera Nordin kommenterar:

— Vilken tänkande och kännande människa — man eller kvinna — måste inte idag känna sig kliven i försvarsfrågan? Kan någon föreställa sig ett kärnvapenkrig mellan stormakterna? Med det här Hertha-numret ville jag just peka på svårigheten att som FBF-are dels arbeta för kvinnans jämställdhet med mannen inom det militära yrkesområdet, dels privatpolitiskt arbeta för fred. Ändå anser jag att kvinnorna måste vara med och *bestämma* om försva-

ret. Världen skulle se annorlunda ut med lika många kvinnor som män i politiska och militära beslutande församlingar.

Vilken har då medlemmarnas reaktion på det här "Hertha"-numret varit?

— Många har varit glada över att tidningen, för att citera en insändare, har "tagit upp fredsfrågorna som väsentliga kvinnofrågor." Andra har tyckt att numret gått för mycket emot handlingsprogrammet, varit för pacifistiskt. Jag har redovisat debatten i "Hertha" nr 5—6 1977 och nr 1 1978, påpekar Vera Nordin.

— Visst ska vi ha diskussion om förbundets hållning, säger Birgitta Wistrand. — Det finns ett starkt

stråk av fredskamp i förbundets historia, från Fredrika Bremers appell med förslag till ett internationellt fredsförbund 1854, över Ellen Key m fl till Barbro Alving. Samtidigt har vi alltid haft försvarsvänliga medlemmar. Senast under 50-talet fördes en het debatt i FBF och i "Hertha" om en väsentlig försvarsfråga, Sveriges förhållande till atombomben. Debatten nästan spräckte förbundet — men bara nästan. Vi gick vidare med den oförändrade målsättningen, att det i sådana frågor gäller för medlemmarna att ta ställning och kämpa för sin åsikt *utanför* förbundet. Vårt arbete gäller som sagt jämställdheten. — Det blev resultatet också när vi på senaste årsmöte diskuterade en motion, som krävde mera stöd för fredsfrågor från förbundets sida. En eventuell omarbetning av handlingsprogrammet blir aktuell nästa år, och detta förbereds bl a genom diskussioner i kretsarna. Det finns demokratiska möjligheter att förändra förbundets linje, men innan detta är gjort måste stadgar och handlingsprogram givetvis respekteras.

Militarismen är rovdrift

Alla medlemmar i FBF kan givetvis som enskilda medborgare arbeta för sina personliga åsikter. Det gör de också. Det gäller också Vera Nordin. Och som privatperson har hon uppenbart en djup skräck för krig och militarism. Hon är orolig för att kvinnor, om de engageras på olika nivåer i försvaret, inte ska klara att påverka den starka apparaten utan snarare bli påverkade av den.

— Militarismen är det starkaste uttrycket för manssamhällets rovdrift. Vi har sett att män kan göra vad som helst för att få makt, de bekämpar varandra men håller framförallt de vapenlösa och maktlösa kvinnorna nere. De våldtar med sina krigshandlingar av olika slag inte bara enskilda kvinnor, utan hela länder. Alla kvinnor måste tänka igenom dessa frågor och på något sätt, i något sammanhang ta ställning till dem.

Se "Hertha" nr 4 1977,
nr 5—6 1977,
nr 1 1978.

ALL AKTUELL LITTERATUR I

kulturcirkeln

Sveavägen 41,
111 34 STOCKHOLM
Tel. 20 50 15

8:or: Det finns en gräns för ickevåld

I oktober 1976 antog Grupp 8-grupperna det första gemensamma handlingsprogrammet. Det koncentrerar sig på aktuella dagskrav inom det svenska samhällets ram: kvinnors rätt till arbete, kravet på barnomsorg, protester mot kvinno-exploateringen i porrindustrin, bostadsfrågan o s v. Ingenting om svensk upprustning och kvinnans uppgifter i försvaret. Sådana frågor har inte heller väckt intresse i Kvinnobulletinen eller, så vitt vi vet, i de olika gruppernas interna diskussioner.

Följande synpunkter kom fram, när Lena O l s s o n i Göteborg för Vi mänskors räkning hade ett samtal med två åttor där.

Det är svårt att få tag på den allmänna inställningen bland åttorna när det gäller frågorna om kvinnlig värnplikt, utformningen av Sveriges försvar o s v.

Vanliga svar är "vi har inte hunnit debattera det", "det är kanske svårt att enas i dom frågorna", "själv är jag inte så insatt".

Inger och Kerstin är båda aktiva i Grupp 8 Göteborg. De har båda synpunkter på hur det svenska försvaret skall se ut, och på förslagen om kvinnlig värnplikt. Båda anser att det behövs en debatt.

Inger är 28 år, sjuksköterska och sammanboende utan barn. Hon har tidigare arbetat i ett vänsterparti under tre år, och kom in i Grupp 8 —76.

Försvar?

— Jag tror att vi behöver ett försvar — ett folkförsvar. Det är farligare med en yrkesarmé än med

allmän värnplikt, och några andra alternativ är inte realistiska idag. Men jag är naturligtvis för fred och emot krig. Krig är ett idiotiskt manligt påfund!

Matriarkaten var kanske mer fredliga, fast vi får väl aldrig veta säkert. Men vi vet hur det är nu i alla fall; män krigar och bestämmer, medlar och myglar.

Kvinnor i försvaret?

— Om vi fick kvinnlig värnplikt, så tror jag att många tjejer skulle vägra. Även om jag nog inte skulle vägra själv. Jag tror att kvinnlig värnplikt skulle kunna innebära en demokratisering av försvaret. Soldatrörelsen skulle få stort stöd i tjejerna — jag tror inte att tjejer skulle tolerera den hierarki som råder i det militära nu. Killarna skulle också få hjälp att komma bort från konkurrensen och prestationskraven.

Men det är klart, i 18-årsåldern är väl varken tjejer eller killar så medvetna. Jag vet inte vilken ålder som skulle vara bra för militärtjänst...

Våld/icke-våld?

— Vi stöder ju befrielserörelser i länder där folket blivit tvingat att ta till vapen. Det är svårt att möta våld med icke-våld, nästan omöjligt.

Jag tror vi måste vara beredda på att vapen kan behövas, och kunskaper om vapen. Om det blev inbördeskrig; om klassmotsättningarna hårdnar, om kapitalet tar till vapen mot folket.

— Kvinnor har alltid stått närmare barnen, skyddat dem och varit starka. Vi har kanske större repspekt för liv än vad män oftast

har. Freden är fortfarande en viktig fråga — men den bör inte enbart vara en kvinnofråga. Inte heller tror jag att vi kan vara helt pacifistiska idag.

Hur skall vi arbeta?

— Helst vill jag inte ha värnplikt alls, men det kan behövas. Folket måste kunna försvara sej. Men det viktigaste är att förhindra krig! Inte genom fullständig pacifism, men genom att driva demokratiska frågor, kvinnofrågor, allas rätt till arbete... Att arbeta med medvetandehöjning! Vi måste också visa solidaritet med andra kämpande kvinnor, med eller utan vapen.

De här frågorna måste diskuteras i Grupp 8! Men vi bör inte ta ställning förrän efter en djup debatt. Vi är många som är osäkra på vad vi tycker, för att vi inte har pratat om detta. Kanske är vi också osäkra för att många av oss vuxit fram ur vänsterrörelsen, för att vi är socialister med många olika åsikter. Men jag tror nog att övervägande delen av Grupp 8:s medlemmar är mot kvinnlig värnplikt.

Vi måste arbeta på så många plan som möjligt. Jag tror att kvinnoörelsen, miljöörelsen och facket är de viktigaste grupperna just nu. Ju fler krav vi ställer, ju fler förändringar får vi mot ett mänskligare samhälle.

Kerstin är 24 år, arbetsterapeut och ensamstående. Hon gick med i Grupp 8 —75, och har inte jobbat i någon annan politisk grupp.

Försvar?

— Nej, skrota försvaret! Det bästare vore att alla jobbade för avrust-

ning. I vårt samhälle är militären en reaktionär kraft som kan komma att riktas mot arbetare och utomparlamentarisk kamp. Jag tror inte att militärmakten kan demokratiseras. Hierarkin bygger ju på uppdelningen kanonmat/generaler, i grunden.

Kvinnor i försvaret?

— Nej, hade vi kvinnlig värnplikt så skulle jag vägra, och uppmana alla tjejer att vägra. Jag uppmanar naturligtvis också killar att vägra. Om kvinnor kommer in i försvaret, så skulle det förmodligen bli inom områden som är förlängningar av kvinnorollen — vård och service. Men måste vi in, så ska vi också få lära oss skjuta!

Alltihop är ju också en ekonomisk fråga. Vi har bättre användning för de pengarna.

Kvinnlig värnplikt kan bli ett sätt att spara AMS-pengar i kris-tider. Så kommer en del unga tjejer bort ur statistiken, och får en kort utbildning. Men jag tror att tjejer i den åldern kan bli lika ska-

dade som killarna; jag tror inte de är mindre auktoritetsbundna eller att de skulle opponera sig mer.

Själv ska jag på civilförsvarsutbildning snart, men jag vet inte riktigt hur jag ska göra. Radiokommunikation kan ju vara bra att ha...

Våld/icke-våld?

Vi bör protestera mot krig och våld, nu t ex mot neutronbomben på samma sätt som SKV och andra på sin tid protesterade mot atombomben. Men vi vill inte ha fred till varje pris — befrielse-erörelser måste stödjas. Där är den väpnade kampen riktig.

Det är svårt! jag tror på icke-våld så långt som möjligt. Men det kommer en gräns där det kanske inte räcker till. I en väpnad revolution, i befrielsekamp måste också kvinnor kunna hantera vapen. Men det kan vi säkert lära oss när den dagen kommer.

Hur skall vi arbeta?

Jag tror att de flesta i Grupp 8

här i Göteborg, där jag känner läget, är emot kvinnlig värnplikt, mot neutronbomben och rustningsindustrin. Jag tror att vi kan enas om fredsarbete och upplysningsarbete i sådana frågor. Kvinnlig värnplikt är ju ingen jämlikhetsfråga, som t ex folkpartiet vill få oss att tro.

Vi bör ta vara på det fina i kvinnorollen — att värna och vårda om liv och barn. Men vi måste se till att män också tar ansvar för liv och barn!

Att vi i Grupp 8 inte tidigare diskuterat fredsfrågor — det tror jag har flera skäl. Dels är många av oss yngre, vi har aldrig upplevt krig, aldrig tvingats ta ställning direkt. Dels är vi en ung organisation. Det är många frågor vi måste ta ställning till, särskilt som vi inte längre känner oss som en lillasysterorganisation till vänstern. Vi kan och måste ta ställning, vara kritiska, utarbeta egna teorier om samhället och om samhällsförändring.

forts. från sid 6

20-tal), och fick redan från början ett positivt gensvar från alla — utom från högern.

Nu har man verkligen fått en bred uppslutning med kyrkliga samfund, freds- och fackföreningsrörelser, kvinnoorganisationer, ungdoms- och miljöaktivister, politiker, vetenskapsmän. Man vill inkludera alla och man är på god väg att lyckas.

Lia Gorter, Kvinnorörelsen: — I juli då vi hörde att president Carter talade för bomben samlades vi alla till ett protestmöte utanför Amerikanska Ambassaden. Under två dagar gick vi med listor och samlade namnunderskrifter. Så började det. Nu har Stoppa-bomblistorna över 1 miljon namn!

— Vi söker kontakt med svenska KRO, säger Joop te Riet, skulptör i Amsterdam. Både i Holland och många andra länder deltar allt fler konstnärer aktivt i proteströrelsen genom sin konst. Fackföreningen i Holland genomförde i höstas en demonstration och samlade på 3—4 timmar ihop 6 000 namn.

Mrs. Pauline Rosen, U. S. Peace Council: — Jag kommer från USA och det är det landet och dess president som har uppmuntrat Neutronbomben.

— Buuuu skrek de cirka 15 000 personer som hade samlats i den jättelika demonstrationshallen. — Ja, buu är rätta ordet, ropade Mrs Rosen. — Vi är en ständigt växande grupp i USA som håller med er! □

Protesterna mot Neutronbomben har kommit i gång också i Sverige

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen har bl a vädjat till fackföreningarna och fått stöd för en protestskrivelse. Den som själv vill samla namn under en protest mot Neutronbomben och ett krav på svensk nedrustning, kan rekvirera listor från föreningen, **Kungsgt. 55, 111 22 Sthlm.**

Svenska Fredskommittén har tryckt upp protestkort, med färdig text och adresserade till president Carter. 40 öre pr st från Fredskommittén, Drottninggatan 18 IV, 111 51 Sthlm.

Vidare har **Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund** stencilerade listor, på vilka man kan samla namn under ett uttalande, där det bl a heter:

Förbundet kräver att utvecklingen av Neutronbomen förbjuds och den förklaras vara ett vapen, vars skapande är en ytterst flagrant kränkning av internationella konventioners mål och mening. Förbundet väntar sig också att svenska regeringen snarast ger uttryck åt ett ställningstagande mot Neutronbomen, som svenska folket redan tagit.

Kvinnoförbundets adress är **Box 1317, 111 83 Sthlm.**

Aktuellt

För alla som hittills varit med om att fira dagen under dess långa historia har dess förbindelse med arbetarrörelsen under olika perioder stått klar. 1975 gav emellertid Förenta Nationerna dagen sin välsignelse, och detta har på en del håll tolkats så, att kvinnor från alla läger nu ska samlas kring vad som uppfattas som "opolitiska", gemensamma kvinnofrågor. 9 mars skrev Svenska Dagbladet, som en kommentar till att Blå hallen för festen föregående kväll döpts om till Röda hallen:

Emellertid är kvinnodagen, alltsedan FN:s internationella kvinnoår, allt annat än en intern angelägenhet för radikala vänstergrupper. Däremot kan det kring 8 mars vara värt erinra om att både Marx och Engels på sin tid visade ringa förståelse för ansatser inom den proletära kvinnorörelsen att föra fram speciella kvinnokrav.

Vidare har Fredrika-Bremer-Förbundet anslutit sig till 8 mars som en kampdag för bättre villkor för kvinnorna. På denna dag i år gjorde förbundet tre uppvaktningar i regeringen med dessa krav: att makeprövningen inom studiemedelsystemet avskaffas, att reklamskatten på extra namn i telefonkatalogen tas bort, och sjukpenningen och ATP-förmåner för hemarbetande med vårdansvar höjs. Dagens Nyheter kommenterade:

Kursändringen är ett resultat av att FN i samband med internationella kvinnoåret försökte fila bort den socialistiska prägeln på 8 mars. Så nu är Fredrika Bremer-Förbundet med i kören som ställer krav.

Dagens historia

är fortfarande alltför litet känd, något liknande skulle aldrig kunna hända med 1 maj. Och så har vi ju den eviga Frågan: hur långt har vi gemensamma kvinnoinressen, var kommer den punkt där medlen att nå målet blir olika, jag kanske rentav målen?

Jag tror vi behöver en debatt om den fortsatta utformningen av dagen.

Är 8 mars en röd dag?

Låt mig kort påminna om dagens historia, som vi i år gjorde en liten utställning om på bokkaféet KVINNFOLK i Stockholm.

Upptakten kan dateras till den kongress, som socialistiska kvinnor från 130 länder höll i Köpenhamn 26—27 augusti 1910, i anslutning till andra Internationals kongress. På förslag av bl a Clara Zetkin beslöt man dra i gång en internationell dag till stöd för kvinnlig rösträtt...

Under första världskriget kopplades dagen till kraven på fred, med särskilt stora möten i Schweiz och Skandinavien 7 mars 1915.

1917 bröt det ut brödkravaller och kvinnodemonstrationer i St

Under kriget låg alla större arrangemang nere — men det finns vittnesmål om att t o m kvinnorna i koncentrationslägren försökte markera dagen genom att sinnsemellan berätta om tidigare möten.

8 mars 1945 samlades ett par tusen kvinnor från 20 krigsförande nationer till konferens i Albert Hall. Efter att Kvinnornas Demokratiska Världsförbund bildades i Paris i november 1945, tog sedan dess medlemsorganisationer upp Internationella kvinnodagen på nytt — bland dem Svenska Kvinnors Vänsterförbund i Sverige.

1972 ordnade Grupp 8 och SKV för första gången gemensamma möten och demonstrationer. Parollerna har varit många sedan dess, men det har hela tiden, mycket tydligt, gällt internationell solidaritet — och : både klasskamp och kvinnokamp.

Vill vi fortsätta med detta? Eller tror vi på den stora harmonin med "matematiska" jämställdhetskrav? Låt oss diskutera den saken under året fram till nästa Internationella kvinnodag.

Harriet Clayhills

KRISTIANIA 7 MARS 1915

**STORT MÖTE
I FOLKETS HUS**

**SOCIALISTISKA KVINNOR
KRÄVA
SLUT PÅ KRIGET**

TAL AV BL A
ANNA LINDHAGEN FRÅN SVERIGE

OPPELL AV
ALEXANDRA KOLLONTAY
REPRESENTANTEN FÖR
DEN RYSKA OPPOSITIONEN

**"LEVE DEN SEGERRIKA
SOCIALISMENS NYA VÄRLD"**

En av sju "löpsedlar" om kvinnodagens historia, gjorda av Irène Lundholm för KVINNFOLK.

Petersburg 8 mars (23 februari enligt gamla kalendern. Det blev en del av upptakten till februarirevolutionen).

Efter kriget splittrades arbetarrörelsen i socialdemokratiska och kommunistiska partiet. III Internationalen, den kommunistiska (Komintern), reorganiserade ett internationellt kvinnosekretariat under Clara Zetkin.

Från och med 1922 är 8 mars fast datum för kvinnodagen, enligt beslut på andra kommunistiska kvinnokonferensen (se Röda Roster nr 5, 1922). Fram till andra världskriget var dagen en kommunistisk partidag.

Studera kvinnohistorien!

5/9—21/12 78 anordnas en grundläggande kurs i KVINNOHISTORIA, KVINNOLITTERATUR mm. för dem som vill ta aktiv del i KVINNOKAMPEN. Kursen berättigar till statliga studiestöd.

Prospekt och upplysningar från MALUNGS FOLKHÖGSKOLA, 782 00 Malung. Tel. 0280/100 32, 127 41

KVINNFOLK

Vi för debattböcker, skönlitteratur, skivor, affischer, kort m m av betydelse för kvinnokampen. Vi skickar gärna per post.

Heleneborgsg 46 117 32 Sthlm
Tel. 08/69 79 70

Måndag 19—21.30 ofta program.
Tisdag onsdag, torsdag, fredag
13—18. Lördag 11—16.

Rapporter om 8 mars

I Stockholm gick Grupp 8, Arbetets kvinnor, SKV och Lesbisk Front samman om att arrangera öppet hus 5 mars som ett led i kampanjen mot kvinnoarbetslöshet. Samma organisationer ordnade också en demonstration 8 mars, som samlade 2 200 deltagare, och en dundrande fest efteråt i Blå hallen i Stadshuset. Också ute i landet har det varit livlig aktivitet kring kvinnodagen.

— **Kvinnodagen behövs för att visa solidaritet med kvinnor över alla gränser, solidaritet med de kvinnor som står i den allra främsta fronten mot fascism och imperialism.**

Så uttalade sig Agnes Wennberg, ordförande i SKV Norrbotten, i Norrskensflamman inför årets internationella kvinnodag. Ett uttalande helt i dagens tradition.

Från hela landet har pressklippen om dagen strömmat in till Vi Mänskors redaktion. Det har varit stor aktivitet inte bara kring 8 mars, utan under hela den kampanjvecka mot kvinnlig arbetslöshet som i anknytning till dagen ordnades av SKV och Grupp 8 i samarbete.

I Skellefteå finns det en nybildad sex kvinnor stark SKV-grupp som ordnade stor fest med tal av Eivor Marklund och musik av en grupp tjejer som kallar sig Dotterbolaget.

I Örebro hade en rad organisationer gått samman om en appell mot kvinnoarbetslösheten. Lördag 10 mars var det fest i A-huset, arrangerad av Chile-kommitten, bokkaféet Halva Himlen, VPK/KU, Förbundet Kommunist och Kommunistiska Arbetarförbundet. Huvudtalaren var Gun Forsberg, sekreterare på verkstadsklubben pl LM Ericsson. Det var också musik, film och aktiviteter för barnen.

I Visby ordnade SKV:s Gotlandsavdelning en festival 4–5 mars för att förbereda internationella kvinnodagen. Mottot var "Kvinnokultur på Gotland" och man hade åstadkommit ett program som var en hel revy med bitar ur Jösses flickor, Disa Nilssons visor, musik av Röda Bönor och Sveriges enda kvinnliga trollkonstnär. Det fanns också en utställning om kvinnoarbete—kvinnokultur på Gotland.

**Köpenhamn:
Möten men ingen demonstration**

Från Köpenhamn rapporteras till oss att Kvinnohuset är ifull gång med att flytta — på den nya adressen, Gothersgade 37, finns redan bl a bokkaféet. Det blir ungefär samma uppläggning som förr, samma grupper som jobbar. Men 8 mars-mötet hölls i de gamla nedslitna lokalerna, plus att det var fest med musik och dans i Saltlagret.

Förhandlingarna om demonstration på internationella kvinnodagen bröt tyvärr samman, mest på grund av fackföreningarnas och andra hårt politiskt inriktade gruppers motstånd mot de lesbiska kvinnornas paroll "Lesbisk kamp er kvindekamp — kvindekamp er lesbisk kamp". Och hellre än att ha splittrade tåg lät man bli att gå alls. Till nästa år ska Rødstrømperne börja förhandla i god tid och särskilt med kvinnoorganisationerna.

**Oslo:
Stora men splittrade demonstrationer.**

— Det var en livlig kvinnodag i år, berättar Kjersti Scheen i telefon från Oslo, aldrig har det varit så stora och så många demonstrationer! Det tycker jag är viktigare än att visa en enig front. Det gjorde vi nämligen inte. På en del orter hade 8 mars — kommittén lyckats förena alla i ett tåg, på andra ställen gick det två, ja tre, mer eller mindre socialistiskt eller feministiskt betonade.

Kjersti är tecknare och journalist, bl a i Friheten, huvudorgan för Norges Kommunistiska Parti. Hon är medlem av SKV:s systerorganisation i Norge, Norsk Kvinneforbund.

— Här i Oslo gick Kvinneforbundet tillsammans med Kvinnefronten.

— Med "maoisterna" ???! Hur gick det till?

— En alltför lång historia att dra i telefon. Vi hade i alla fall kommit fram till gemensamma

paroller. I det andra tåget gick Nyfeministene, Brød og Roser, Lesbisk bevegelse, Oslo Kvinnesaksforening och Oslo faglige kvinnebevegelse.

Polariseringen är alltså som vanligt öppen och energisk i Norge!

Helsingfors:

Liten demonstration, stor fest
En tidig morgonstund får jag tag i Birgitta Boucht i telefon och ber henne berätta om 8 mars i Helsingfors. Det gör hon, samtidigt som hon säger adjö till avtågande familjemedlemmar och själv är på väg ut genom dörren.

— Första gången feministerna hade en demonstration på internationella kvinnodagen var i fjol, och nu gjorde vi om det. En marsch från Riksdagshuset till Stortorget och möte där. Vi var ungefär hundra stycken.

(Jag ser för mitt inre öga den lilla tappra skaran i skuggan av det enorma Riksdagshuset, trasande längs den breda, trafikdånande Mannerheimvägen, stående på stora öde torget vid Storkyrkan... Det krävs fortfarande pionjärande i Finland för den kombination av kvinnokamp och klasskamp, som de här feministerna står för.)

— På kvällen var det fest i Arbetets vänners lokal, ordnad av oss i samarbete med Unionen. (Finlands äldsta kvinnoaksorganisation, bildad 1892, med medlemmar av olika politisk färg.)

— Det är första gången vi försökt ett sådant samarbete och resultatet blev intressant. Feministerna och Unionen stod för var sin avdelning av programmet och i vårt fanns förstas en socialistisk analys. Också bakom Gerd Söderholms inslag om häxor, som avslutades med en verkligt stilig häxdans.

— Rätten till arbete var ett huvudtema för dagen också här, och det ska vi föra vidare på olika möten och konferenser.

— Tänk att ni orkar?

— Det kan ha sina fördelar att inte mötas av låtsad tolerans.

Man blir så arg att man *måste* orka.

Så önskar vi varandra fortsatt uthållighet och säger adjö för den här gången. **H:t**

Reykjavik:

Möte med rödstrumporna

— Många runt om i världen tror att vi kvinnor på Island nått långt eftersom vi hade en stor kvinnodag här för två år sen. Men det var ingen kampdag — det var en frufri dag!

Det säger *Svava Gudmundsdottir* och *Ingebjörg Gudmundsdottir*, Rödstrumpor i Reykjavik. Det var den 25 november 1975 som 25.000 kvinnor samlades på torget i Reykjavik. Världspressen bevakade, det var FN:s kvinnoår. Överallt såg man bilder av kvinnomassorna på Island. Färre bilder visade demonstrationen som Rödstrumporna ordnade på gatan intill, där fanns krav på arbete åt alla, daghem—kvinnokamp.

Från början var kvinnafri-dagen Rödstrumpornas initiativ. Det skulle bli en kampdag för kvinnornas rätt till anställnings-

trygghet, förkortad arbetstid, daghem. Men när de borgerliga kvinnorna kom med i arbetet vattnades kraven ur. Till slut blev det en frufri dag, männen stannade hemma hos barnen och frun fick åka till Reykjavik och vara med på torgmötet. Rödstrumporna menar, att vad de lärde av kvinnodagen är att de aldrig mer ska gå med på tvärpolitiska aktioner av de här slaget.

Men jag träffade också *Adalheidur Bjarnfreidsdottir*, fackföreningsordf. som sa, att visst ligger det mycket i vad Rödstrumporna säger. Men ändå tror hon att kvinnorna lärde sig, att de själva måste ställa krav. Fast hon säger som Rödstrumporna, att det inte hänt något konkret på de två år som gått. Fortfarande är barnledigheten bara tre månader, fortfarande har kvinnorna på fiskerifabriker inte anställningstrygghet och fortfarande finns det inte alls tillräckligt med daghem. Kampen går vidare på Island, det märktes på Rödstrumpornas möte på 8 marskvällen som var välbesökt.

GM

Kvinnoprojekt vid Jakobsbergs Folkhögskola

Kvinnoförtrycket, har det alltid funnits?

Hur ser det ut idag och vad gör vi åt det?

Detta är frågor som 13 tjejer (20—43 år!) arbetar med i ett projekt på Jakobsbergs Folkhögskola i Järfälla. Skolan är en av dem som har uppmärksammat intresset för och behovet av kvinnointeriktade kurser.

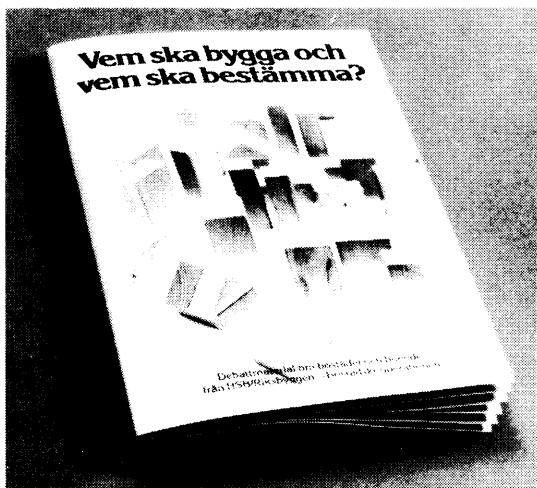
Kursen var upplagd på 17 veckor men utökades till 34.

Arbetsättet är att man integrerar kvinnomaterial i svenska, litteratur, historia och samhällskunskap, samt studerar feminis-tisk engelska — och psykologi i form av medvetandeträning.

Praktiskt arbete: Mödraintervjuer; 8-mars arbeten; Finns Kvinnospråk? Matriarkat?, kvinnointervjuer och antiporrraktioner.

Den som vill veta mer om projektet kan vända sig till Jakobsbergs Folkhögskola, Box 161, 175 23 Järfälla 1.

Hur ska vi förebygga en ny bostadsbrist och stoppa orättvisorna i boendet?

Bostadskooperationen har förslag till lösningar. Vi erbjuder organisationslivet ett diskussionsmaterial i bostadsfrågan. Var med i debatten och diskutera de fakta som vi har sammanställt i den här broschyren. Beställ materialet och kalla till möte.

Till HSB:s Riksförbund, Informationssektionen, Fack, 104 20 Stockholm

Vi vill ha bostadskooperationens debattmaterial gratis!

Namn: _____

Adress: _____

Postnr/Postadress: _____

HSB/Riksbyggen, Bostadskooperationen

MALUNGSKULLORNA

eller VEM ÄGER SVERIGE? av Marit Paulsen

Författare och ensemble

Marit Paulsen har skrivit en pjäs om kvinnoupproret 1777 mot hordislyrbesprutning av skogen i Yttermalung, och en ensemble från Stadsteatern i Stockholm har deltagit i den slutliga utformningen. Erna Tauro har skrivit musik och varit med om att arbeta fram texten till de elva sångerna i pjäsen. "Vi människor" gick i tryck före premiären, men vi vill citera Marits formulering av de erfarenheter som Malungskullorna gjorde genom kampen.

"De flesta människor känner ångest inför "framtiden"... arbetslöshet, resursbrist och gifter... Vi blir rädda... och handlingsförlamade. Systemet blir oss övermäktigt, vi känner oss små och obetydliga: Inte kan lilla jag göra något.

DET VAR PRECIS VAD VI

KUNDE.— — —

Visst fick vi stryk... vi kunde ju inte förhindra bolaget att bespruta våra skogar... ändå så vann vi en seger.

En seger som ingen kan ta ifrån oss.

Vi tog oss över rädslan för överheten och för att göra bort sig, vi höll ihop och vi gav oss inte.

Vi skaffade oss styrka och medvetande gemensamt. Kunskapen övergick till djup insikt om livets villkor. MALUNGSKULLORNA handlar om kvinnor i skogsbygden... men den kunde lika gärna handla om industriarbetare eller stadsbor i uppror mot de övergrepp som sker i lönsamhetens namn mot livets yttersta existens.

Trots motgångar och faktisk förlust, så kvarstår känslan av glädje."

VOLGA KRYSS

2—16 juli

Priser från kr 2 950:—

Rekvirera broschyr om sommarens Volga-kryssning från

FÖRBUNDET SVERIGE—SOVJETUNIONEN

Katarinavägen 20, 116 43 Stockholm. Tel. 08/44 06 00

Jag är intresserad av kryssning på Volga. Sänd mig Broschyren!

Namn:

Adress:

Postadress:

Stockholm

KUNGSBROBAREN

Kungsgatan 82

Väläggad mat, Gott kaffe

Göteborg

Länsmansgårdens

Tobak

Daggdroppegatan 2 - Tel. 54 45 72

KJÄLLANDERS MÅLERI

till

Er tjänst

Odelbergsv 22

121 63 Johanneshov

Tel 08/59 03 35

**är inte bara MOSKVA
och LENINGRAD**

Vi flyger också till

JAPAN

**OST- och SYDOST-
ASIEN**

Närmaste vägen går via Moskva

Allt fler flyger också

från Stockholm till:

**OSLO, AMSTERDAM
och KÖPENHAMN**

MED AEROFLOT

soviet airlines

Tel: 08/21 02 14, 21 70 07

Besöksadress: Sveavägen 20

Postadress: Box 400 07,

103 41 Stockholm

**SKV-
nytt**

PLO-kvinnor på besök i Sverige

Lagom till 8 mars — noga räknat tisdagen den 7 mars — kom Khadija Abu Ali från PLO:s kvinnoförbund till Sverige på inbjudan av SKV. 10 mars kom ytterligare två kvinnor direkt från Beirut: Ramu Salem och Fatima Barnawi. Det var ett länge planerat besök som förverkligades. SKV hade fått bidrag till detta av SIDA.

Khadija hade ett fullspäckt program i Stockholm: besök på riksdagen, LO, SIDA, kontakter med olika kvinnoorganisationer och med de organisationer och grupper, som arbetar för PLO i Sverige. På 8 mars-festen i Blå Hallen framförde hon hälsningar från de palestinska kvinnorna.

11 mars talade Rima Salem och Fatima Barnawi på ett välbesökt offentligt möte i ABF-huset.

Dagen därpå for Khadija och Rima vidare till Luleå där Luleå SKV-avdelning höll ett offentligt möte på lördagseftermiddagen. Samma dag deltog de också i ett öppet hus-evenemang som Luleå Kvinnogrupp ordnat i anslutning till 8 mars. På söndagen fick de tillfälle att se lite av Norrland med bla besök på Norrbottens Järnverk.

På måndagen var det dags för Göteborg, där de bla träffade Eva Ståhl, som arbetat i de palestinska lägren. Också där var det ett matat program med besök på bla Länsarbetsnämnden och med ett offentligt möte med många frågor och livlig diskussion. Sverigeturnén avslutades med ett möte i Lund varpå de for vidare till Köpenhamn. I alla de städer de besökte fick de också tillfälle att se daghem, bostadsområden och sociala institutioner.

De var belåtna med de svenska kontakter de fick och vi fick

Fr v Disa Wennberg, SKV-Luleå, Khadija Abu Ali, Rima Salem och Agnes Wennberg, SKV-Luleå. Foto: Pär Grönlund

lära oss mycket om de svåra förhållanden det palestinska folket lever under.

För de palestinska kvinnorna, berättade Khadija, kom det nationella medvetandet före kvinnomedvetenheten. Kvinnorna har spelat en viktig roll i palestiniernas kamp. Eftersom de palestinska kvinnorna förväntas inta en passiv och undanskymd roll hade de stora möjligheter att arbeta som kurirer, gömma flyktingar, samla pengar. Kvinnorna misstänktes inte för att syssla med politik. Genom det nationella engagemanget väcktes också deras självkänsla som människor och de har blivit alltmer medvetna om sin situation som kvinnor.

Idag arbetar kvinnorna aktivt inom PLO. De har ansvar för traditionellt kvinnliga arbetsområden: skolor, hushållsarbete, sjukvård, textilarbete — bla har man i lägren verkstäder för palestinskt broderi. Men de deltar också i den militära utbildningen för att kunna försvara de civila lägren mot attacker.

Fortfarande arbetar man hårt med följdverkningarna efter kriget i Libanon 1976 då vissa läger belägrades månader utan vattenförsörjning och elektricitet. Många barn drabbades av svåra uttorkningssjukdomar, andra förlorade hela sin familj. Alla dessa barn försöker man nu ta hand om. Man arbetar också med att bygga upp daghem och skolor i lägren. När vi frågade vilket stöd de fick svarade Khadija:

— Vi kan samarbeta med vissa

arabiska stater bättre än med andra men vi kan inte sälja oss själva, vår revolution och vår frigörelse. Samtidigt måste vi inse att vi inte är i vårt eget land och att vi ibland måste lägga våra liv i händerna på människor som inte är helt med oss.

Stödet från de socialistiska länderna och från främst de kommunistiska partierna i Europa är en stor hjälp. Khadija nämnde speciellt det italienska kommunistpartiets stora insatser och de svenska läkarnas arbete i lägren. Man får också alltmer stöd från de progressiva krafterna i Israel.

Hon talade också om hur svårt det var att föra ut en nyanserad information och hon underströk att palestiniernas mål var att skapa en demokratisk stat där folk av olika ursprung och med olika religioner kunde leva fredligt tillsammans.

Khadija själv var psykolog innan hon och hennes man på heltid började arbeta för PLO. Hon arbetar nu halvtid inom PLO:s informationsbyrå. Den andra halvtiden ägnar hon åt det palestinska filminstitutet. Hittills har man producerat 25 dokumentärfilmer om den palestinska kampen, om folkets historia och om folklore. Hon rekommenderade framför allt en 55-minuters spelfilm gjord av två progressiva amerikanska judar, "Revolution and then victory".

Vi hoppas att de tre PLO-kvinnornas besök ska bli upptakten till ett närmare samarbete mellan de palestinska och de svenska kvinnorna. □

Rapport från en nybildad SKV-avd. i Östergötland

En avdelning av SKV har bildats i Östergötland. Upprinnelsen till detta är kvinnohistoria i sig. Motala—Vadstena kvinnogrupp bildades 1973, från början som studiecirkel. Några kvinnor från Birgittas sjukhus, Vadstena, med Margit Jonsson i spetsen startade med endast den sanna ilskan över alla orättvisor i samhället, den stora ojämlikheten mellan män och kvinnor. Gruppen växte, även tjejer från andra delar av kommunen kände ett behov att träffas, få stöd av varandra och protestera mot dom stora orättvisorerna på arbetsmarknaden, i daghemsfrågan och när det gäller boendeformerna i kommunen.

Det blev utställningar och även tidningar. Tre tidningar är hittills gjorda, där alla som ville fick chansen att skriva och bidra med

alster. Ett slitgöra, men ack så lärorikt. I samlad trupp gick vi sen ut i Motala och Vadstena för att sälja tidningen. Många både roliga och underliga kommentarer fick vi höra. Det kändes skönt att vi var flera. Inte alltid så lätt att jämt känna sig så morsk, när det för det mesta vinklas till att vi endast gick till attack emot Mannen.

Men det är väl också det enklaste argumentet att ta till. Flera tjejer har fått knuffen genom kvinnogrupperna att börja jobba fackligt och politiskt. På sista åren har vi märkt att även garvade politiker känner respekt för kvinnogrupperna.

En av de fina aktiviteterna är Åsa-kurserna, som startades 1976. Margit Jonsson hade många gånger berättat för oss om sin tid

på Fogelstad. Om man kunde få igång någon sorts fortsättning på den idén! Att kunna ge kvinnor chansen gå en veckas kurs på någon folkhögskola. Med stor hjälp av Kajsa Vallgård som var lärare på Åsa, kunde det genomföras. Hon fungerade också som kursledare med hjälp av Margit och Aase Bang. 23 kvinnor samlades alltså en vecka och tog upp såna ämnen som: Kvinnans historia, att jobba politiskt och fackligt, att studera som vuxen, invandrarkvinnornas problem.

Åh, vilken härlig vecka. Vi var åtta kvinnor från Motala—Vadstena kvinnogrupp på första årets kurs. Det kom kvinnor från hela landet, to m från Norge. Moody Bang, 73 år, en kämpe av den gamla fina sorten var äldst. För min del var det första kontakten med kvinnor från SKV. Ett gäng härliga tjejer från Göteborg var med. Dom berättade om sitt jobb i SKV. Vi från kvinnogrupperna blev verkligen imponerade. Det som var en idé från början har blivit som Margit sade: "Ringarna på vattnet".

Nu har även ett Åsa kvinnoförbund bildats. Den tredje kursen blir i sommar, och Inger Andersson från Katrineholm, som dragit det stora lasset sen 1977 skall verkligen ha en eloge. Att intresset är stort för dessa kurser, har vi fått bevis på redan. Flera av oss tjejer från kvinnogrupperna hade mer och mer börjat fundera på om vi inte skulle försöka få igång en SKV-avdelning även här i Motala—Vadstena med omnejd. Vi fick hit till oss Valborg Svensson från Stockholm. Det mötet var väl besökt. Vilken kvinna. Man kände sig upplyft efter att fått höra henne berätta om SKVs historia.

Planerna gick vidare. Det första mötet hölls hemma hos Lola. Hennes kök var fullsatt till sista plats och allt vad stolar som fanns både hos henne och grannen gick åt. Flera kvinnor utanför kvinnogrupperna var också intresserade både från Linköping, Motala och även Boxholm.

Det andra mötet som hölls valde styrelsen. Ordförande blev Elsy Söderberg från Linköping. Dom närmaste planerna är nu att få ihop pengar för att skicka Elsy till kongressen den 22—23 april.

Maj-Britt Björlund

Möt varje Ny Dag — med öppna ögon

Prenumerera på NY DAG

Arbetartidningen Ny Dag — vpk:s tidning — utkommer onsdagar och fredagar. Prenumerera på tel: 08/52 00 95 eller skicka talongen till: Ny Dag, Box 361, 101 24 Stockholm

☐ 140:— helår, ☐ 75:— halvår ☐ 40:— kvartal

Namn

Adress

Postnr, adress

För Indokinas kvinnor och barn

Postgiro
5 13 23 - 4

I denna tidning finner ni ett inbetalningskort för kvinnocentret i Hanoi. Använd det för dess ändamål!

I Dokument utifrån visade TV 2 den 21 mars en schweizisk film från Vietnam "Vietnam 30 månader efter 30-åriga kriget". Kanske såg ni den? Den gav oss en påminnelse om de enorma svårigheter som detta tappra folk brottas med på en jord förstörd och förgiftad av USA:s bombningar. Man fick se hur de med enkla hackor och spadar — och mycken armkraft — luckrar upp jorden på de fält som en gång gav rika skördar men nu liknar månlandskap. Mest är det unga människor, pojkar och flickor. Vid rasterna sitter de i grupp, äter sin enkla, snålt tilltagna kost och — sjunger!

Det centrum för det vietnamesiska kvinnoförbundets politiska, sociala och kulturella verksamhet som vi nu via vår insamling skall skaffa inredning till kommer att få en stor betydelse för de unga generationerna i Vietnam. Huset finns där redan — allt det andra som behövs måste vi skaffa pengar till.

Alltså, använd det här bilagda inbetalningskortet, tala med släkt, vänner och andra och få dem att vara med i insamlingen!

Och nu till redovisningen, som den här gången inte är så lång.

Transport	416 857:13
gm Mia Emsheimer, Stockholm	
bössinsamling	1 115:—
Anna Pettersson, Avesta	20:—
K. Bylin, Johanneshov	50:—
Ninni Rydsjö, Stockholm	50:—
Berit Engdahl, Stockholm	40:—
A-M Axner, Härnösand	40:—
Kirsten Persson, Hisings Backa	25:—
Gunilla Blom, Göteborg	50:—
Pat Marino o. Sven Hultman, Stockholm	100:—
Bjursläts SKV-avd., Göteborg	100:—
Gunilla Dahlman, Göteborg	30:—
Rosa Wiendl, Deje	25:—
Elise Mellgren, Frösön	50:—
U-gruppen i Göteborg	37:—
I. Palmlund, Älvsjö	15:—
H. Bergman, Johanneshov	50:—
Årsta SKV-avd., Stockholm	200:—
Hellqvist, Stockholm	50:—
Gun-Britt Karlsson, Kumla	50:—
Karl Nilsson, Höör	25:—
Joan Åberg, Uppsala	10:—
May Ståhl, Norsborg	50:—
Gertrud Gidlund, Stockholm	50:—
Föreningen Kollektivhemmet Landeryd, Linköping	300:—
Erikka Berg, Vilhelmina, insaml.	400:—
Elsa Holmström, Mölndal	15:—
Lene Rosenqvist, Lund	100:—
Summa kronor	419 904:13

Vi Mänskor — kvinnotidningen
för mänskor

Alexandra Kollontay!
Kära Kamrat!
Allra käreste vän!
Brev i urval

gidlunds

inbjuder Er
till UKRAINA!

Vi är övertygade om att Ni länge kommer att minnas det Ni sett i Ukraina. Ni kommer att minnas de ukrainska floderna, de väldiga vattenkraften och martinugnarna, äppelträdgårdarna och stepperna, de gamla men samtidigt evigt unga ukrainska städerna, de ukrainska sångerna och danserna och slutligen invånarna själva, gästvänliga, omedelbara och spirituella.

Under besöket i Ukraina kommer turisterna att ständigt förnimma Intourists omsorg och hjälp.

Intourist beställer åt turisterna rum på komfortabla hotell, skaffar bilar och guider för rundturer i staden, teaterbiljetter och bokar plats på samtliga transportmedel.

SOVJETUNIONENS TURISTBYRÅ INTOURIST

Sergelsgatan 21, 111 57 Stockholm, telefon 08/21 59 34

Sänd mig närmare upplysningar:

Namn

Adress

Postadress

DROUZHBA

**– en åretrunt-
kurort där solen
och mineral-
vattnet botar
Dig!**

**Hälsoresor också
för folk med
tunn plånbok!**

Kurorten ligger nära Varna, i en gammal park längst in i en vik, en svag bris drar inåt land. Maj—oktober är det 19—27 grader och 9 timmar sol om dan. Även nov., mars—april ger solen en attraktiv och hälsosam solbränna. Vattnet i Svarta havet är på sommaren 18—25 grader varmt. Det finns varma källor nära stranden med 42—46 gradigt mineralvatten (magnesium och kalcium).

Hotell Varna — ny vattenkuranstalt

Anläggningen är byggd av svenska ABV. Hotellet har sammanlagt 791 bäddar. Där finns inom- och utomhusbassänger med mineralvatten, restauranger, festsalar, bar, nattklubb hårfrisör, samt 4 konferenssalar med filmprojektorer och installationer för simultantolkning. Avdelningen för vattenbehandling har rum för strålnings- och elektroterapi, undervattensmassage, solarium, 3 bastur, gymnastik- och sjukgymnastikutrustning.

Hotell Varna har ett komplett medicinskt serviceprogram.

A) Kombinerad klimatisk terapi, hydro- och sjukgymnastik speciellt för: 1) kroniska, icke specificerade sjukdomar i andningsområdet och lungorna, 2) funktionella rubbningar i centrala nervsystemet, 3) organiska störningar i perifera nervsystemet, 4) ledgångsreumatism,

5) högt resp. lågt blocktryck, 6) ämnesomsättningsstörningar, fetma, diabetes gikt, 7) kroniska gynekologiska problem och sterilitet.

Behandlingen avser inte sjuka som behöver klinisk vård. På hotell Varna finns anläggningar för följande behandlingar: vattenbehandling (bad, massage) inandning (mineralvatten, hvasvatten, honung med medicin), sjukgymnastik (ultraviolet strålning elektroterapi) rörelseterapi (gymnastik, massage).

B) Semesterprogram "håll dig i form". Alla gäster på hotell Varna kan vara med i dessa förebyggande program. Efter en medicinsk undersökning föreskriver hotellets vattenläkare en eller två timmars behandling per dag — semesterfirarna har gott om tid att njuta av Drouzhbas förströelser. Det finns: 1. Bantningskur med individuell diet, gymnastik, klimatisk kur, bastu, massage, sport och lekar samt gammal och modern dans, 2. Motionsprogram: fysiska och mentala aktiviteter, muskelstärkande övningar, förnuftig diet, kulturell förströelse. 3. Avslappning från nervös och mental överspänning genom Manager-Tours-program: sport och motionsaktiviteter, spel och tävlingar, gammal och modern dans, kulturell förströelse och utflykter.

Optimal klimatisk och vattenbehandling — 21 dagar. Semesterprogram — 14 dagar.

BULGARISKA TURISTBYRÅN

Kungsgatan 30 111 35 Stockholm Tel. 10 29 68 11 51 91

TEMARESOR TILL DDR

Specialprogram för många intressen, hobbies och kunskapsområden:

Konst, konsthistoria arkitektur:

Forntid, gotik, barock — berömda konstgallerier och museer — arkitektur från olika epoker — konsthantverk

Musik och teater:

Johann Sebastian Bach — Silbermann-orglar — minnen av framstående musiker — musikfestspel — Brecht och hans teater etc.

Litteratur:

Goethe/Schiller — det klassiska Weimar — berömda bibliotek

Historia, kulturhistoria:

Martin Luther — tysk historia — svensk historia — regional kulturhistoria (östersjökusten — Berlin — Spreewald etc.)
Nationella minnesplatser (Potsdam — Buchenwald — Sachsenhausen)

Naturkunskap:

Ornitologi — botanik — havet

Hobbies:

Porslin — numismatik — järnväg etc.

Utställningar:

Jordbruk (juni/juli)

Trädgårdsodling (juli, augusti/september)

Biodling (augusti)

Information, programförslag
och rådgivning hos

DDR Turistbyrå

Vasagatan 19 — Box 197
101 22 Stockholm
Tel. 08/11 82 40 — telex 19614

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställdhet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete

mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsulatativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-
avdel-
ningar

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Box 3120, 103 62 Sthlm

Tel: 08/11 49 61

Månd—fred kl 10—14

Medlemsavgift 20 kr per år

Postgiro 5 13 23-4

Ambjörby

Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel. 0563/802 32

Eskilstuna

Ingegärd Barkin
Verdandigatan 7
633 52 Eskilstuna
Tel 016/399 18

Gotland

Anette
Vikström
Rutegatan 129
621 00 Visby

Göteborg

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 V:a Frölunda
Tel. 031/47 40 02

Piteå-Munksund

Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 0911/372 76

Skövde

Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde
Tel. 0500/170 59

Stockholm

Margot Mårdh
Valhallavägen 57
114 22 Stockholm
Tel. 08/31 58 76

Uppsala

Karin Hammarström
Jenny Linds väg 17
752 50 Uppsala
Tel. 018/40 34 93

Huskvarna

Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel. 036/13 74 55

Karlshamn

Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel. 0454/291 60

Luleå

Disa Wennberg
Smedkroken 7
951 39 Luleå
Tel. 0920/294 37

Lund

SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund

Bagarmossen

Nyheter varje vecka

O. L:s Textil

Emågatan 29 — Bagarmossen
Tel. 48 03 47

Göteborg

TOTAL MODUL-TV
—FÄRG—

hos

Philip Carlsson Radio o TV

Husargatan 24, Göteborg.
Tel. 031/11 15 86

ICA-handlarens butikslag jobbar för dig

Vi ICA-handlare har landets populäraste butiker. Men så finns där också allt man vill ha. Den personliga omtanken, som följer med egen butik. Våra låga priser, som beror på att vi ICA-handlare är Sveriges största matinköpare. Vilket också betyder att vi kan hålla hög kvalitet! Och sist men inte minst viktigt: Bra service och goda råd från duktiga medarbetare. Välkommen in till oss! Vi jobbar för dig.

Mer för pengarna hos din ICA-handlare.

ICA